

”BARA PENGAR SOM SKYFFLAS RUNT”

**En kvalitativ studie om högskolebibliotekariers och
forskares perspektiv på det extra
publiceringsstödet vid Lunds universitet**

Alice Olsson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Madeleine Dutoit

År: 2023

Title

”Just money being shoveled around”: A Qualitative Study on Academic Librarians’ and Researchers’ Perspectives on the Additional Support for Publication at Lund University

Abstract

Article Processing Charges (APC) are a way for publishers of Open Access (OA) journals to make profit. Via the Bibsam consortium, Swedish universities have made deals with publishers that allow researchers to publish Open Access at reduced or no cost. For journals not included in these agreements, some universities have central publication funds that are meant to cover APC’s. This master’s thesis explores the publication fund at Lund University. The publication fund at Lund University goes under the name “additional support for publication”, which hints at the complementary role of the publication fund in light of the agreements. The purpose of this thesis is to explore the relationship between librarians, researchers, and additional support for publication at Lund university. Using Bruno Latour’s Actor-Network theory both as a theoretical framework and as method, qualitative interviews with librarians working with the publication support and researchers who have received support for APC’s have been conducted. The findings of this study shows that while the additional support for publication has a stabilizing power in cementing librarians’ and researchers’ competencies regarding choice of publication, researchers are not particularly affected by the publication support in their choices of journals or in their views on OA-publishing. In contrast, the librarians view the additional support for publication as a way to promote a more diverse OA-publishing. Conclusions drawn from the study are that the additional support for publication sets up monopolies of competence as well as possibilities for mutual learning regarding choice of publication. Leaning on Bruno Latour, the thesis argues that the librarians use the additional support for publication as part of a translation process to promote their ideas and visions regarding OA-publishing, thus becoming spokespersons for the additional support for publication.

Keywords

Open Access, Publication Fund, Article Processing Charges, Librarians, Researchers, Lund University, Actor-Network theory, Library and Information Science

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund och forskningsproblem	6
1.2 Syfte	10
1.3 Frågeställningar	10
1.4 Avgränsningar och definitioner	11
1.5 Disposition	12
2. Litteraturgenomgång	13
2.1 Öppen tillgång, öppen vetenskap och publiceringsavgifter	14
2.2 Forskarperspektivet – förutsättningar för öppen publicering och behov av stöd	15
2.3 Bibliotekarieperspektivet och forskningsbibliotekens roll	18
2.4 Publiceringsfonder och samspelet mellan forskare och bibliotekarier	20
3. Teori	22
3.1 Människor och icke-människor som aktörer	23
3.2 Vetenskapens cirkulation och begreppet översättning	24
3.2.1 Översättningens fem öglor	25
3.3 ANT inom informationsvetenskap och vetenskaplig kommunikation	26
4. Metod	29
4.1 Att genomföra en ANT-studie	29
4.1.1 Vem ingår i nätverket?	29
4.1.2 Materialinsamling och intervjuer	30
4.1.3 Analys av materialet	32
4.2 Forskningsetiska ställningstaganden	33
4.3 Urval	34
5. Extra publiceringsstöd vid Lunds universitet – en kort överblick	36
6. Resultat och analys	38
6.1 Det extra publiceringsstödet som nätverk	38
6.1.1 Att söka stöd	38
6.1.2 Från mellanhand till medlare	40

6.1.2.1	Kvalitetskriterier som delegering.....	41
6.1.3	Publiceringsval och kompetensmonopol.....	43
6.2	Dolda kontroverser? Det extra publiceringsstödet och föreställningar om vetenskaplig kommunikation.....	45
6.2.1	Publiceringsstödet och omformulering av mål.....	45
6.2.2	Incitamentsstrukturer utanför publiceringsstödet.....	48
7.	Diskussion och slutsatser.....	53
7.1	Interaktion mellan aktörerna.....	53
7.2	Hur påverkar aktörerna varandra?.....	55
7.3	Förhållningssätt till idéer och föreställningar kring öppen tillgänglig publicering inom ramen för publiceringsstödet.....	58
7.4	Avslutande reflektion och vidare forskning.....	60
8.	Litteraturförteckning.....	63
	Bilagor.....	70

1. Inledning

Vad kostar det att göra något gratis? Vad är priset för att göra information och forskningsresultat öppet tillgängliga för alla? Open access-rörelsen har inneburit en radikal förändring i spridningen av information och forskning, när forskningsresultat publiceras digitalt utan kostnad för läsaren. Thomas Eger och Marc Scheufen (2018, s. 31) har i *The Economics of Open Access. On the Future of Academic Publishing* beräknat ökningen av open access-tidskrifter mellan 2002–2016.¹ Enbart under 2013 tillkom 1 442 nya open access-tidskrifter. Ökningen beror inte enbart på aktörer som är villiga att lägga ner tid och resurser för att helt utan egen ekonomisk vinning sprida forskning. Även kommersiella förlag ger ut tidskrifter som helt eller delvis är öppet tillgängliga. Ett sätt för förlagen att publicera öppet tillgängligt men samtidigt ta ut vinst är genom publiceringsavgifter, eller ”Article Processing Charges” (APC), där författaren betalar för att göra sin artikel open access. Publiceringsavgifter förekommer både för att göra enstaka artiklar i prenumerationstidskrifter öppet tillgängliga, eller för att finansiera publicering i fullt ut öppna publiceringskanaler. I Eger och Scheufens undersökning tar 16 % av alla open access-tidskrifter ut någon form av publiceringsavgift från författaren. Att kräva avgifter tycks extra vanligt bland välrenommerade tidskrifter med stora läsekretsar (Eger & Scheufen 2018, ss. 31-33). Pengar är alltså i högsta grad en faktor inom öppet tillgänglig publicering och de kommersiella förlagen har genom publiceringsavgifter hittat ett sätt att tjäna pengar på forskningsresultat från forskning som finansierats med offentliga medel.

Praktiken med publiceringsavgifter kan sägas stå i kontrast till den inom open access-rörelsen vanligt förekommande synen på kunskap och forskningsresultat som en allmännytta, en gemensam resurs som ska vara fri för alla att ta del av. Som Peter Suber (2016, ss. 7-8), en av open access-rörelsens mest prominenta förespråkare, påpekar i *Knowledge Unbound. Selected Writings on Open Access, 2002–2011* är dock allmännytta inte alltid lika med gratis. Vägar och infrastruktur tillhör allmännyttan men är knappast kostnadsfria att bygga. På samma sätt bör vi tänka kring kunskapsproduktion och kunskapsspridning, menar Suber. Någon måste alltså betala för att kunskap och forskningsresultat ska vara öppet tillgängliga att läsas och spridas för alla. Denna roll faller inte sällan på universiteten och forskningsbiblioteken. En kostnad som universiteten och forskningsbiblioteken ofta

¹ Beräkningen är gjord utifrån metadata från tidskrifter indexerade i Directory of Open Access Journals (DOAJ) (Eger & Scheufen 2018, s. 31).

tar på sig är finansieringen av publiceringsavgifter. Detta görs via så kallade publiceringsfonder, där forskare ansöker om att få sin publiceringsavgift finansierad. Dessa publiceringsfonder kommer att stå i fokus i föreliggande uppsats.

1.1 Bakgrund och forskningsproblem

I vilken utsträckning lärosäten och universitet har publiceringsfonder skiljer sig åt, likaså varierar utformningen av fonderna mellan olika lärosäten och forskningsbibliotek. Forskningsbibliotek i Nordamerika började administrera publiceringsfonder runt år 2008. Diskussionerna kring publiceringsfonders vara eller icke-vara har dock varit pågående. Kritiker förespråkar en open access-modell där författaren, i stället för att direkt publicera öppet tillgängligt, själv arkiverar en inofficiell version av artikeln i ett repositorium ägt av universitetet, den så kallade gröna vägens open access. Förespråkare menar att publiceringsfonder är ett sätt att premiera och möjliggöra öppet tillgänglig publicering för forskare (Click & Borchardt 2019, ss. 22-23). Den gröna vägens open access har kritiserats för att den inte utmanar prenumerationsbaserade tidskrifter på riktigt – de inofficiella versioner av artiklar som självarkiveras utgör helt enkelt ingen fullgod ersättning av den produkt som prenumerations-tidskrifter kan erbjuda (Rizor & Holley 2014, s. 326). I ett publiceringslandskap där publiceringsavgifter utgör en självklar del i att sprida forskningsresultat öppet tillgängligt har det även framhållits att det är lärosätenas och forskningsbibliotekens ansvar att identifiera vägar för forskare att få publiceringsavgift finansierad, oavsett om det sker genom stöd från lärosätet i form av publiceringsfonder, eller genom forskningsfinansiärer (Pinfield 2010, s. 41).

En övergång från prenumerationer till finansiering av enskilda öppet tillgängliga artiklar och publikationer har även framhållits som ett sätt att belysa de kostnader och resurser som omgärdar den vetenskapliga publiceringen. I ett debattinlägg från 2010 menar Charles B. Eckman och Beth T. Weil (2010, s. 3) att prenumerationer döljer kostnaderna för publicering och läsning för forskare; varken själva kostnaderna för licenser eller de arbetsresurser som dessa avtal kräver av biblioteket är tydliga för slutanvändaren. Genom en publiceringsfond, där kostanden är tydliga för både författare och lärosäte, kan således problem inom vetenskaplig kommunikation belysas:

Fostering this awareness is critical since part of the dysfunction of the current scholarly communication landscape is that the authors are shielded (through the institutional subscription model) from the economic impact of their microeconomic choices.

(Eckman & Weil 2010, s. 3).

Kostnaden för publiceringsavgifter skiftar, något som belyser behovet av att synliggöra varje enskild publiceringsavgift. En studie visar att den genomsnittliga kostnaden för publiceringsavgifter 2019–2020 var 958 amerikanska dollar. Den högsta publiceringsavgiften mätt i studien låg emellertid på 5 200 dollar (Morrison, Borges, Zhao, Kakou & Shanbhog 2022, s. 1796).

Trots eventuella fördelar är det generellt kostsamt och resurskrävande för lärosäten och forskningsbiblioteken att administrera publiceringsfonder. I Sverige har således en samordnande infrastruktur för att möjliggöra öppet tillgänglig publicering uppkommit. Bibsamkonsortiet, som administreras av Kungliga biblioteket, är en central organisation som arbetar för att underlätta och möjliggöra öppet tillgänglig publicering av forskningsresultat vid svenska lärosäten. Avtalen som tecknats via konsortiet möjliggör konstadsfri eller rabatterad publicering i ett stort antal tidskrifter från ett stort antal förlag (Kungliga biblioteket 2023c). Bibsam är öppet för universitet och högskolor, samt statliga myndigheter och forskningsinstitut att delta i. Totalt ingår 36 svenska lärosäten (Kungliga biblioteket 2023a). Avtal där lärosäten betalar för rättigheten att både ge tillgång till det material som är prenumerationsbaserat och göra det möjligt för forskare att publicera sina enskilda artiklar öppet tillgängligt brukar kallas transformativa avtal. Begreppet syftar på den utgångspunkt varmed avtalen har tecknats: de tidskrifter som ingår i avtalen ska vid en viss tidpunkt övergå (eller transformeras) till fullt ut öppna tidskrifter (Vetenskapsrådet 2022, s. 11). På internationell nivå har insatser gjorts för att påskynda övergången till öppet tillgänglig publicering. 2018 startade det internationella konsortiet CoalitionS den så kallade PlanS med avsikten att främja övergången till öppet tillgängliga publiceringskanaler (Miedema 2022, s. 198). Gruppen, som består av forskningsfinansiärer med stöd av Europeiska forskningsrådet och Europakommissionen, var den instans som lanserade begreppet transformativa avtal (Vetenskapsrådet 2022, s. 8).

De transformativa avtalen har haft en positiv inverkan på forskares möjlighet att publicera sina forskningsresultat open access. I Vetenskapsrådets (2022, s. 19) rapport om svenska forskares förutsättningar för öppet tillgänglig publicering framkommer att andelen publiceringar i hybridtidskrifter (prenumerationstidskrifter som mot avgift gör enskilda artiklar öppet tillgängliga) ökat kraftigt mellan 2016 och 2021 och står för lejonparten av den öppet tillgängliga publiceringen i Sverige. Vetenskapsrådets rapport tillskriver denna ökning av hybridpubliceringar Bibsamkonsortiet och att enskilda författare slipper betala publiceringsavgift. I ett globalt perspektiv kan detta sägas ha positiva konsekvenser

för svenska forskares möjlighet att publicera open access. Svenska forskningsresultat publiceras i hög utsträckning öppet tillgängligt sett ur ett globalt perspektiv och hybridpublicering är betydligt vanligare i Sverige än i många andra länder (Vetenskapsrådet 2022, s. 20). Samtidigt kan de transformativa avtalen sägas driva på den ökande kostnaden för öppet tillgänglig publicering vid svenska lärosäten. I redovisningen av svenska universitets och högskolors utgifter för vetenskaplig publicering för år 2021 visar Kungliga biblioteket (2022b, ss. 5, 16-17) på en kraftig höjning av utgifter för publiceringsintensiva lärosäten, något som enligt rapporten är en följd av de transformativa avtalen. Ökningen kan bero på att flera transformativa avtal inom konsortiet har en övre gräns för antalet publicerade artiklar; vid forskningsintensiva lärosäten har tilläggskostnader tillkommit när denna gräns överstigits. Motsvarande redovisning för år 2022 visar att utgifterna bara fortsätter öka – år 2022 uppgick kostnaderna för vetenskaplig publicering vid svenska lärosäten till 738 miljoner kronor, en ökning på 3,7 procent i jämförelse med föregående år (Kungliga biblioteket 2023b, s. 5). Dessutom finns det farhågor kring hur transformativa avtalen verkligen är. Bibsams vice ordförande Wilhelm Widmark (2021) har framhållit att de svenska lärosätena inte ser de transformativa avtalen som hållbara i längden och att Bibsam har börjat undersöka vilka alternativ som skulle kunna vara aktuella bortom de transformativa avtalen. Detta sätter emellertid Sverige i en unik situation – när andra länder börjar teckna licenser har svenska lärosäten börjat diskutera alternativa lösningar.

Publiceringsfonder är, i en svensk kontext, ett kompletterande stöd till öppet tillgänglig publicering i kanaler utan avtal, något Karin Grönvall och Anna Lundén (2022) påpekar i ett debattinlägg i *Biblioteksbladet* rörande de transformativa avtalen. Ett svenskt lärosäte som erbjuder publiceringsstöd för publicering i kanaler utanför avtal är Lunds universitet. Lunds universitet började erbjuda stöd till publiceringsavgift 2009, när Lunds universitetsbibliotek fick 163 000 dollar att administrera för att möjliggöra och främja öppet tillgänglig publicering. Lunds universitet hade sedan 2005 en open access-policy och hade sedan några år tillbaka ingått avtal med de vetenskapliga förlagen BioMed Central och Hindawi (Eriksson & Bjørnshauge 2009). Under fondens första år ökade antalet öppet tillgängliga artiklar publicerade av forskare vid Lunds universitet, liksom utgifterna för att finansiera publiceringen (Eriksson 2009). Idag är Lunds universitet det svenska lärosäte som har störst utgifter för vetenskaplig publicering, 2021 lade universitet totalt 81 024 646 kronor på vetenskaplig publicering (Kungliga biblioteket 2022a). Publiceringsstöd till avgifter i tidskrifter där Lunds universitet inte har något avtal administreras via Lunds universitetsbibliotek, där forskare ansöker om stöd via ett

webbformulär (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d). Sedan 2019 ingår även en bokfond i stödet, vars funktion är att finansiera avgifter för publicering av öppet tillgängliga monografier och antologier (Biblioteken vid Lunds universitet 2023b). Lunds universitet extra publiceringsstöd har vid sin uppstart beskrivits i två artiklar, en av Jörgen Eriksson (2009) och en samförfattad av Eriksson och Lars Bjørnshauge (2009). I artiklarna beskrivs stödets uppkomst och dess utformning under det första året. Dessa artiklar har varit till stor hjälp i min förståelse för det extra publiceringsstödet.

Publiceringsfonder kan utifrån ovanstående tolkas som ett fält där flera aktörers intressen – forskares, forskningsbiblioteks och lärosätens – möts. Publiceringsfonder som ett kompletterande stöd till öppet tillgänglig publicering i ljuset av de transformativa avtalen öppnar upp för ett antal frågor kring lärosätenas, forskningsbiblioteken och forskarnas roll i övergången mot en öppen vetenskaplig publicering. Om vi ska tro Eckman och Weil är publiceringsfonder ett sätt att medvetandegöra forskare kring de dysfunktionella aspekterna av vetenskaplig publicering. Hur ser ett sådant medvetandegörande ut i ett publiceringslandskap där avtal mellan tidskrifter och lärosäten där publiceringsavgifter redan är betalda underlättat för forskare att publicera open access i vissa, förutvalda kanaler? Om kostnader är dolda i klumpsummor, hur ska den enskilda individen förstå, för att låna Eckman och Weils formulering, sina egna mikroekonomiska val? Vilket utrymme lämnas ens till individuella, mikroekonomiska val? Min utgångspunkt är således att det kan vara fruktbart att låta forskare och bibliotekarier mötas i idéer och föreställningar kring vetenskaplig kommunikation och open access, exempelvis inom ramen för en publiceringsfond. De mikroekonomiska valens synlighet kan bidra till att göra spelplanen för vetenskaplig publicering mer transparent. Den här uppsatsen ämnar undersöka publiceringsfonder som en arena för publiceringsval där de egna individuella besluten och dess konsekvenser tydliggörs. Att publiceringsfonder i ljuset av de transformativa avtalen fått en alltmer kompletterande roll aktualiserar således uppsatsens ämne, något Lunds universitet namnbyte på stödet från publiceringsfond till ”extra publiceringsstöd” synliggör. Genom att undersöka ett kompletterande publiceringsstöd – i ljuset av de transformativa avtalen och på ett forskningsintensivt lärosäte med höga utgifter för vetenskaplig publicering – är min förhoppning att visa på publiceringsfonders medvetandegörande potential, där det vetenskapliga publiceringslandskapets kontroverser och dysfunktioner kan framträda.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka relationen mellan bibliotekarier, forskare och det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. I fokus står interaktionen dessa parter emellan. Hur påverkar det extra publiceringsstödet utformning forskares val kring vetenskaplig publicering? Hur förhåller sig bibliotekarier till det extra publiceringsstödet i sitt arbete? På vilket sätt är det extra publiceringsstödet utformat efter forskare respektive bibliotekariers viljor och intressen? Ovan beskrevs ett publiceringslandskap där forskare, universitet och forskningsbibliotek måste förhålla sig till kommersiella förlag som tar ut publiceringsavgifter för att publicera vetenskapliga publikationer open access. Uppsatsens syfte ska ses mot bakgrund av en personlig hypotes att publiceringsfonder möjliggör för forskare och forskningsbibliotek att mötas i idéer och föreställningar kring vetenskaplig publicering. Vidare är min hypotes att detta möte blottar konflikter och meningsskiljaktigheter om open access-publicering mellan å ena sidan forskare och å andra sidan forskningsbibliotek och universitet. Således kan publiceringsfonder förstås som ett fält för dessa konflikter – ett fält där forskare och bibliotekarier möts med sina respektive intressen och viljor. Att identifiera dessa meningsskiljaktigheter och hur forskare och bibliotekarier förhåller sig till dem utgör således studiens grundstomme.

Målet med uppsatsen är att skapa djupare förståelse för det extra publiceringsstödet på Lunds universitet och publiceringsfonder generellt. Målet är inte att komma med normativa utlåtanden om hur publiceringsfonder skall eller bör utformas, eller ge förslag till strategisk utveckling av det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. Mitt bidrag är emellertid relevant för bibliotekarier, forskare och alla andra som kommer i kontakt med publiceringsfonder. Frågan om publiceringsfonder bär inte enbart på relevans för de forskningsbibliotek som administrerar dem och de forskare som söker finansiering via dem – det är min övertygelse att fenomenet publiceringsfonder kan säga oss mycket om vetenskaplig publicering idag. I ett bredare perspektiv är uppsatsen således förhoppningsvis relevant även i ljuset av den samtida rörelsen mot öppen tillgång och öppen vetenskap.

1.3 Frågeställningar

Hur interagerar forskare och bibliotekarier med varandra inom ramen för det extra publiceringsstödet på Lunds universitet?

Hur påverkar interaktionen mellan forskare och bibliotekarier inom ramen för det extra publiceringsstödet på Lunds universitet den vetenskapliga kommunikationen i form av (1) forskares publiceringsval och (2) bibliotekariers arbete?

Hur kan det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet förstås utifrån bibliotekariers respektive forskares föreställning och idéer kring öppet tillgänglig publicering?

1.4 Avgränsningar och definitioner

Urvalet av Lunds universitet som studieobjekt för uppsatsen kan motiveras på flera plan. Grundförutsättningen för studien är att hitta ett universitet med en aktiv publiceringsfond som används relativt flitigt av forskare. I egenskap av att vara ett stort lärosäte med en mängd olika forskningsdiscipliner är det inte otänkbart att Lunds universitet kan fånga en större bredd frågor kring forskares bruk av publiceringsfonder än vad som skulle vara möjligt på ett mindre lärosäte. Det extra publiceringsstödet är även extra intressant eftersom den under senare tid har varit föremål för diskussion och omformulering. I april 2022 kom beslut om en ny fördelningsmodell för publiceringsavgifter, där Lunds universitetsbibliotek fick i uppdrag att utvärdera kriterierna för godkännande av finansiellt stöd till publiceringsavgifter (Renström 2022). I uppsatsen kommer publiceringsstöd för publicering både i öppet tillgängliga tidskrifter och öppet tillgänglig publicering av böcker att beröras.

Ovan nämndes att Lunds universitets publiceringsfond numera benämns som extra publiceringsstöd. Detta namnbyte har genererat en begreppsmässig svårighet i skrivandet av uppsatsen, något uppmärksamma läsare säkerligen redan lagt märke till. I uppsatsen kommer ”extra publiceringsstöd” att användas för att beskriva stöd till publiceringsavgifter vid Lunds universitet som inte ingår i ett avtal. Stöd till publiceringsavgift för open access-publicering av monografier och antologier vid Lunds universitet kommer att benämnas som ”bokfonden”. När stöd till publiceringsavgift diskuteras mer generellt, alltså inte enbart Lunds universitets publiceringsstöd, kommer emellertid begreppet ”publiceringsfond” att användas. Det bör dock nämnas att trots namnbytet så har flera av de personer som intervjuats inom ramen för uppsatsen benämnt det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet som ”publiceringsfonden” eller ”fonden”.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av sju kapitel. I det inledande kapitlet beskrivs forskningsproblemet och uppsatsen syfte. Det andra kapitlet består av en litteraturgenomgång där forskningsläget presenteras. I detta kapitel presenteras forskning om öppen tillgång, publiceringsavgifter och publiceringsfonder ur både ett forskar- och bibliotekarieperspektiv. Sedan följer två kapitel som presenterar uppsatsen teori- och metodval, aktör-nätverksteori. Kapitel 3 beskriver aktör-nätverksteori som teoretiskt ramverk utifrån filosofen Bruno Latours tolkning. Kapitel 4 beskriver uppsatsen kvalitativa metodologiska tillvägagångssätt och materialinsamling. Sedan följer en kort informationstext om det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. Syftet med informationstexten är att ge läsaren en tydlig överblick och kontext till de citat som presenteras i nästa kapitel. Uppsatsen resultat och analys presenteras parallellt i kapitel 6. Uppsatsen avslutande kapitel innefattar en diskussion där slutsatserna presenteras för att besvara de tre forskningsfrågorna. Slutligen presenteras en kort reflektion kring uppsatsens utförande och uppslag till vidare forskning.

2. Litteraturgenomgång

Föreliggande kapitel består av fyra delar med olika funktion och mål, där jag vill sätta min studie i tre forskningsmässiga kontexter av varierande storlek: open access och open science, publiceringsavgifter samt publiceringsfonder. Vidare vill jag lyfta tre centrala perspektiv för min studie i relation till dessa kontexter: forskarperspektivet, bibliotekarieperspektivet samt de stödfunktioner som biblioteken kan erbjuda forskare. Kapitlet inleds med att placera studien i ett större forskningsmässigt sammanhang inom fältet vetenskaplig kommunikation, mer specifikt open access, open science och publiceringsavgifter. Fokus i första delen är att teckna en idémassig grund till open access och open science, samt ge en kontext till den forskning som presenteras sedan. Andra delens fokus är forskarperspektivet på öppen tillgång, publiceringsavgifter och publiceringsfonder. Här diskuteras hur den tidigare forskningen beskrivit forskares förutsättningar att publicera open access samt det stöd som forskare är i behov av. Kapitlets tredje del avhandlar bibliotekarieperspektivet och forskningsbibliotekens roll, bibliotekariers förhållningssätt till den egna expertisen samt hur forskningsbiblioteken ska förhålla sig till publiceringsavgifter. Till sist diskuteras forskning rörande publiceringsfonder, både som arena för samspel mellan forskare och bibliotekarier samt ekonomiska aspekter av publiceringsfonder.

Litteraturen inom dessa ämnen är omfattande, därför är långt ifrån alla perspektiv representerade i den här uppsatsen. Urvalet är därför gjort efter vad som är relevant just för den här studien. Forskningen har bedrivits både inom biblioteks- och informationsvetenskap samt av forskare från andra discipliner med intresse för open access. Den forskning som berör publiceringsfonder har främst bedrivits av yrkesaktiva högskolebibliotekarier samt biblioteks- och informationsvetare, inte sällan med målet att bidra till verksamhetsutveckling av den egna fonden eller för att dela erfarenheter inom professionen. Tidigare forskning har bedrivits med både kvalitativa och kvantitativa metoder. En stor del av den tidigare forskningen har fokuserat på forskarperspektivet, exempelvis vilka behov forskare har och hur de använder publiceringsfonder (Halevi & Walsh 2021; Pinfield & Middleton 2016; Teplitzky & Phillips 2016; Zuniga & Hoffecker 2016). Några fokuserar på biblioteket och bibliotekariers perspektiv kring stöd för publiceringsavgifter (Lara 2015; Monson, Highby & Rathe 2014). Att jämkla bibliotekarie- och forskarperspektivet på publiceringsfonder och stöd för APC är däremot mindre vanligt.

2.1 Öppen tillgång, öppen vetenskap och publiceringsavgifter

Open access-rörelsens historia beskrivs vanligtvis med utgångspunkt i de så kallade ”BBB statements” - Budapest, Bethesda och Berlin – från 2002 och 2003. De tre deklARATIONERNA fastslog en vedertagen definition av open access: fri tillgång till peer-reviewad forskning utan ekonomiska eller andra typer av begränsningar (Eve & Gray 2020, s. 2), även om det finns vissa skillnader mellan dem. Författaren och open access-förespråkaren Walt Crawford (2011, ss. 12-15) har i *Open Access. What You Need to Know* framhållit hur Budapestdeklarationen åkallar obegränsad användning av publikationer. I Bethesdadeklarationen, som tillkom några månader efter initiativet i Budapest, hittas samma syn på en obegränsad användning men definitionen är inte längre begränsad till tidskriftsartiklar eller enbart naturvetenskaperna och medicin. Berlindeklarationen från 2003 cementerade de tidigare initiativen och fastställde en ”ansvarsfull” användning och distribution av publikationer.

Under det senaste årtiondet har de idéer som låg till grund för open access-rörelsens uppkomst förgrenat sig mot en bredare idé om öppen vetenskap. Utbildningsvetaren Christian M. Stracke (2020, s. 21) skriver i *Radical Solutions and Open Science: An Open Approach to Boost Higher Education* att öppen vetenskap karaktäriseras av transparens och öppenhet kring hela den vetenskapliga processen. Att öka forskningsresultatens reliabilitet samt förtroendet för forskning är två mål för öppen vetenskap som många aktörer listar. Öppet tillgängliga forskningsresultat och forskningsdata liksom insyn i hela forskningsprocessen är alltså centrala beståndsdelar inkluderade i begreppet öppen vetenskap. Immunologen och en av initiativtagarna till det nederländska projektet ”Science in transition”² Frank Miedema (2022, ss. 183, 191) har i *Open Science. The Very Idea* tecknat historien kring utvecklingen mot öppen vetenskap, inte minst de initiativ som uppkommit på EU-nivå under det senaste decenniet. Ett avgörande sådant initiativtagande är EU-projektet *Responsible Research and Innovation* (RRI), ett paraplyprojekt för idéer kring öppen vetenskap som startade 2011. Projektets grundval var föreställningen om en vetenskap med ett ökat socialt, etiskt och juridiskt ansvar och en större integrering av samhällsvetenskaper med teknik och naturvetenskap. RRI inkluderade även idéer om medborgardeltagande i forskning. 2016 antog EU en agenda om open science, där bland annat en reform av incitaments- och meriteringssystemet bland forskare samt av det vetenskapliga

² Science in Transition är ett nederländskt initiativ lett av forskare och beslutsfattare. Målet med initiativet är att frångå ett system där vetenskap främst mäts i bibliometriska parametrar och istället betonar vetenskapens samhälleliga genomslagskraft (Science in Transition 2013).

publiceringslandskapet ingår. Miedema menar att öppen vetenskap från och med 2016 kan betraktas som det vedertagna sättet att bedriva forskning i Europa.

Publiceringsavgifternas historia är ungefär lika lång som öppen tillgänglig publicering. 2000 införde det vetenskapliga förlaget BioMed Central publiceringsavgifter för sina öppna tidskrifter och runt 2005 hade flera kommersiella förlag infört liknande system. Hybridpublicering har varit en vanlig publiceringsmodell bland kommersiella förlag, något informationsvetarna Tony Horava och Monica Ward (2016, s. 281) i sin artikel om bibliotekskonsortier menar har skapat en misstänksamhet mot förlagen och hur de kunnat ta ut vinst på både publiceringsavgifter och prenumerationskostnader, så kallad ”double dipping”. Filosofen och open access-förespråkaren Peter Suber (2012, ss. 138, 142) har framhållit kritik mot att se avgiftsbaserad open access som normgivande för all öppet tillgänglig publicering. Avgiftsbaserad publicering är långt ifrån den enda affärsmodell för öppen publicering. Benämningen ”författaravgift”, som ibland har använts för att beskriva publiceringsavgifter, är dessutom ett problematiskt begrepp då det sällan är författaren själv som betalar avgifterna. Publiceringsavgifter utgör emellertid en möjlighet för kommersiella förlag att gå med vinst. Suber framhåller BioMed Central och Public Library of Science som exempel på ekonomiskt hållbara, kommersiella implementeringar av öppen tillgång.

2.2 Forskarperspektivet – förutsättningar för öppen publicering och behov av stöd

Förutsättningarna för den öppna publiceringens genomslag bland forskare har beskrivits som ett samspel mellan tekniska och sociala faktorer. Litteraturvetaren Martin Paul Eve och Jonathan Gray, lektor i kritiska infrastrukturstudier, är redaktörer för antologin *Reassembling Scholarly Communications. Histories, Infrastructures, and Global Politics of Open Access*. I introduktionskapitlet skriver Eve och Gray (2020, s. 3) att BBB-deklarationernas tillkomst kan ses som tätt förknippade med de tekniska möjligheter för kunskapsspridning som uppkom runt millennieskiftet. Det är omöjligt att separera de tekniska, sociala och ekonomiska faktorer som omgärdar vetenskaplig publicering och öppen tillgång. Med internet och nya tekniska möjligheter att sprida information och dokument digitalt skulle open access-rörelsen skapa fri tillgång till forskning för alla. Peter Suber (2012, ss. 20, 19) har i *Open Access* beskrivit denna utveckling som en överlappning mellan villighet och medium. Forskare har sedan länge publicerat sina forskningsresultat utan ekonomisk vinning. Under den tryckta tidskriftens tidsålder, och i digitala prenumerations-tidskrifter, har forskningsresultat kommodifierats för förlagens

räkning, något som skapat ett tillgångs-gap mellan de med och de utan möjlighet att läsa. Traditionen av att forskare inte själva tjänar pengar på sin forskning har tillsammans med de tekniska förutsättningarna för digital publicering lagt grunden för open access-rörelsens tillkomst och framgång.

I sitt bidrag till *Reassembling Scholarly Communications* framhåller sociologen John Holmwood (2020, s. 184) open access som ett sätt att realisera det moderna universitetets föreställning om kunskap som något som föds genom öppen dialog och kritik. Det digitala forskningsbiblioteket, som tillhandahåller öppet tillgängliga forskningsresultat, kan således ses som en representation för idén om en öppen och fri akademi. Samtidigt kan open access-publicering sägas ha påverkats av en nyliberal norm inom vetenskaplig publicering och samhället i stort, något Gray och Eve (2020, s. 7) påpekar. Initiativ för att fritt och öppet sprida forskningsresultat har förväntats vara självförsörjande eller vinstdrivande. Ett ökat fokus på mätbarhet inom offentlig sektor, något som inte minst gäller meriteringssystem och finansiering inom forskning, kan sägas ha bidragit till en syn på open access som ett krav ovanifrån; ett sätt för makthavare att påtvinga en agenda kring öppenhet och ökat genomslag på forskare.

Publiceringsavgifter har i forskningen beskrivits som en begränsning i möjligheterna att publicera öppet tillgängligt. Detta gäller inte minst för juniora forskare och forskare från det globala syd (Greussing et al. 2020, s. 5). En vanligt förekommande kritik mot publiceringsavgifter är att de skapar en ökad uppdelning mellan de forskare som kan och de som inte kan betala för sin publicering, menar medicinforskaren David J. Solomon och ekonomen Bo-Christer Björk (2012, s. 104) i en enkätstudie om hur publiceringsavgifter påverkar forskares publiceringsval. För att motverka gapet mellan forskare i det globala syd och det globala nord har ett flertal tidskrifter dispenser för forskare från utvecklingsländer. En global kvalitativ intervjustudie gjord av Esther Greussing et al. (2020, s. 8), som fokuserar på drivkrafter och hinder för öppet tillgänglig publicering bland forskare inom biomedicin över hela världen, visar dock på att dessa dispenser inte alltid används, ibland på grund av okunskap kring deras existens. En viss stratifikation tycks även finnas mellan olika forskningsdiscipliner. Inom medicin och naturvetenskap är möjligheterna större att finansiera publiceringsavgift via bidrag från forskningsfinansiärer än inom humaniora och samhällsvetenskap (Solomon & Björk 2012, s. 104). Gali Halevi och Samantha Walsh (2021, ss. 391-392) har i en enkätundersökning låtit forskare ta ställning till ett antal uttalanden om publiceringsavgifter. Resultatet från studien visar att de tillfrågade forskarna ser

publiceringsavgifter som ett nödvändigt men orättvist system. Vidare visar svaren att publiceringsavgifter ses som för dyra och att forskarna anser att universitet ska finansiera publicering.

Hur beskrivs forskares behov av finansiellt stöd för publiceringsavgift i forskningen? Både i studier där forskare själva tillfrågats och i undersökningar av användarmönster har publiceringsfonder framhållits som ett sätt att jämna ut möjligheterna för forskare att betala publiceringsavgifter. Samantha Teplitzky och Margaret Phillips (2016, s. 578) lyfter i en enkätstudie av forskare som fått stöd via publiceringsfonden på Berkleyuniversitet i USA att yngre forskare samt forskare inom samhällsvetenskaperna och humaniora enligt egen utsago får mindre bidrag från forskningsfinansiärer och därför anser sig mer beroende av publiceringsfonder. Mot bakgrund av detta kan Colorado universitets medicinska campus publiceringsfond, som beskrivs av Heidi Zuniga och Lilian Hoffecker (2016), förstås. Publiceringsfonden är visserligen öppen för alla anknutna till universitetet men i arbetet med ansökningarna prioriteras doktorander. Zuniga och Hoffeckers studie visar emellertid att inte enbart juniora forskare är i behov av denna typ av extra stöd: seniora forskare tycks ha låtit doktorander söka finansiering för publiceringsavgifter i projekt där doktoranden inte haft en central roll (Zuniga & Hoffecker 2016, s. 8). Samtidigt verkar doktorander vara betydligt snabbare med att faktiskt använda finansiering från fonden till att betala fakturor för publiceringsavgifter, något Jiebie Lou, John O'Connor, Sarah Melton och Kimberly C. Kowal (2022, s. 439) lyfter i en statistiskt analys av användarmönster kring Boston College publiceringsfond. Kanske skulle detta kunna tyda på att doktorander är mer beroende av stöd från publiceringsfonder.

Trots att forskare inom samhällsvetenskaperna och humaniora framhållits som grupper som gynnas av publiceringsfonder dominerar forskare inom naturvetenskap och medicin bland de som får stöd via publiceringsfonder (Click & Borchardt 2019, s. 27). Stephen Pinfield och Christine Middleton (2016, ss. 13-14) har i sin studie av publiceringsfonden vid Nottinghams universitet beskrivit hur publiceringsfonder "antas" av en forskargemenskap genom att ett fåtal så kallade "early adopters" tidigt tar till sig fonden för att sedan inspirera andra inom den egna gemenskapen. Dessa early adopters kan få rollen som opinionsledare inom en viss grupp, exempelvis inom ett ämne eller forskningsdisciplin. Förekomsten av denna typ av pionjärer kan förklara den sneda fördelningen i användning av publiceringsfonder mellan olika forskningsdiscipliner.

Sarah Beaubien, Julia Garrison och Doug Way (2015, s. 10) har sin studie av publiceringsfonden vid Grand Valley State University i Michigan tagit upp vikten av publiceringsfonder vid mindre universitet och högskolor. Publiceringsfonder fyller enligt författarna en extra viktig funktion som komplement till andra typer av finansiering på mindre universitet och högskolor, där möjligheten för forskare att få bidrag via forskningsfinansiärer kan vara begränsade. Rachel Gyore, Allison C. Reeve, Crystal Cameron-Vedros, Deborah Ludwig och Ada Emmett (2015, s. 12) har i en rapport om publiceringsfonden vid Kansas universitet lyft att forskare inte upplever att bidrag från forskningsfinansiärer räcker till för att betala publiceringsavgifter, något som aktualiserar bibliotekens roll som stödfunktion till forskare.

Eve och Grays (2020) perspektiv kring öppen tillgång som delvis ett krav som påtvingas forskare kommer att återkomma i diskussionen kring forskares incitament att publicera öppet tillgängligt. Solomon och Björks (2012), Gyore et al. (2015) samt Halevi och Walshs (2021) studier blir relevant i diskussionen kring forskares syn på publiceringsavgifter som ett eventuellt hinder att publicera öppet.

2.3 Bibliotekarieperspektivet och forskningsbibliotekens roll

Hur har biblioteken och bibliotekariers roll i övergången mot öppen tillgänglig publicering diskuterats i forskningen? I en artikel om bibliotekarier i Förenade Arabemiraten och deras kunskap och föreställningar om open access-publicering använder Mohamed Boufarss och J. Toumas Harviainen (2021, s. 2) begreppet ”gate-opener” för att beskriva bibliotekariernas roll i open access. Gate-opener syftar på bibliotekariens roll i att tillhandahålla stöd, service och infrastruktur för att främja öppet tillgänglig publicering. Begreppet gate-opener kan ställas i kontrast mot en föreställning om bibliotekarien som en gate-keeper, någon som väljer vilket material som ska bli tillgängligt för användaren. En gate-opener har i stället en aktiv roll, från att identifiera oseriösa tidskrifter till att skapa tekniska infrastrukturer för open access-publicering. På så sätt, menar författarna, kan bibliotekarier både anpassa sig till ett föränderligt publiceringslandskap och samtidigt främja övergången till öppet tillgänglig publicering (Boufarss & Harviainen 2021, s. 8). I en svensk kontext har Joacim Hansson och Krister Johannesson (2013, s. 238) gjort en studie om hur bibliotekarier upplever stöd för vetenskaplig kommunikation i sitt vardagliga arbete. I artikeln gör författarna skillnad på kontakt- eller ämnesbibliotekarier som arbetar mot en specifik avdelning eller forskningsdisciplin, och specialistbibliotekarier som arbetar med specifika bibliotekarieuppgifter, exempelvis katalogisering eller bibliometri.

Kontaktbibliotekarier tar oftare en mer kompletterande och reaktiv roll gentemot forskarna medan specialistbibliotekarierna har en mer proaktiv roll, genom att kunna förlita sig på den egna specifika kompetensen:

Contact librarians seem to be focusing more on complementary roles in relation to faculty, where special librarians seem to have a more proactive stance, but not necessarily as good chances as the contact librarians to draw from insights into specific subject domains in their everyday work.

(Hansson & Johannesson 2013, s. 239)

Beskrivningar av hur forskningsbiblioteken bör förhålla sig till publiceringsavgifter skiljer sig åt i den tidigare forskningen. Att biblioteken ens ska finansiera enskilda publiceringsavgifter har ifrågasatts. Thomas L. Reinsfelder och Caitlin A. Pike (2018, ss. 147-148) har framhållit samordningslösningar och konsortier, drivna av lärosäten eller ideella föreningar, som mer hållbara alternativ. Samtidigt har det ifrågasatts att forskningsbiblioteket förhandlar licenser och tecknar avtal med förlag för att möjliggöra för forskare att publicera trots publiceringskostnader. Horava och Ward (2016, ss. 290, 283) har tagit upp att licensavtal för publicering riskerar att dölja publiceringens faktiska kostnad för forskare och hotar den akademiska friheten genom att begränsa och styra den enskilda forskaren i val av publiceringskanal. Ekologen A. Townsend Peterson, bibliotekarien Ada Emmett och litteraturvetaren Marc L. Greenberg (2013, ss. 4, 6) tar steget längre och ifrågasätter helt de kommersiella förlagens roll inom öppet tillgänglig publicering. I en artikel om problemen med författarfinansierad publicering frågar författarna om skattebetalare verkligen ska bekosta kommersiella vetenskapliga förlag och deras verksamhet. Publiceringsavgifter tillgängliggör visserligen mer forskning för allmänheten och läsare, men stänger möjligheter för forskare att publicera sig. I de fall forskaren inte betalar ur egen ficka – utan använder exempelvis lärosätesfonder – betalas ju dessa avgifter av offentliga medel. Övergången till ett öppet tillgängligt publiceringssystem ska enligt författarna i stället drivas inifrån akademien; lärosäten och forskare ska ha större utrymme att starta icke-kommersiella initiativ till de kommersiella publiceringskanalerna som står till buds. Crystal Hampson (2014, s. 11), som gjort en litteraturstudie över implementeringen av publiceringsfonder vid kanadensiska lärosäten under perioden 2008-2012, framhåller emellertid publiceringsfonder som ett sätt för forskningsbiblioteken att aktivt vara en del av utvecklingen av nya typer av stöd för öppet tillgänglig publicering.

Boufarss och Harviainens (2021) begrepp gate-keeper samt Hansson och Johannessons (2013) studie kommer att bli relevant när jag diskuterar bibliotekarierna syn på den egna rollen och kompetensen. Horava och Wards (2016)

diskussion om avtal och licenser som en inskränkning av den akademiska friheten återkommer också i relation till bibliotekariernas syn på det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet.

2.4 Publiceringsfonder och samspelet mellan forskare och bibliotekarier

Amanda B. Click och Rachel Borchardt (2019) har gjort en statistisk sammanställning av publikationsdata från 16 nordamerikanska lärosäten med publiceringsfonder samt kriterier för finansiering av APC hos 55 publiceringsfonder. Studien ger en inblick i hur publiceringsfonder kan vara utformade och har använts flitigt i skrivandet av den här uppsatsen. Vanligt förekommande är att finansiellt stöd till publiceringsavgift kommer med någon form av motkrav gällande tidskriftens kvalitet. Kvalitetsgranskningen lutar sig ofta mot formella, tekniska kriterier som att vara listad i databasen *Directory of Open Access Journals* (DOAJ), medlem i *Open Access Scholarly Publishing Association* (OASPA) eller följa *Committee of Publication Ethics* (COPE) riktlinjer för god publiceringssed (Click & Borchardt 2019, s. 28). Granskningar som dessa har för avsikt att säkerställa en kvalitativ publiceringsprocess, exempelvis att peer review genomförs. Även krav att tidskriften ska vara fullt ut open access kan förekomma. Hybridpublicering, där enskilda artiklar görs öppet tillgängliga mot betalning av publiceringsavgift, är i många fall exkluderade från att få stöd via publiceringsfonder (Click & Borchardt 2019, s. 29).

Även om kvalitetskriterierna ofta lutar sig mot formella listor eller medlemskap har frågan om mer djupgående, normativa diskussioner rörande kvalitet inom open access-publicering diskuteras i forskningen om publiceringsfonder. Här har den tidigare forskningen berört publiceringsfonder som en arena för samspel och lärande mellan forskare och bibliotekarier. Kate Lara (2015) framhåller i en artikel om bibliotekens roll i att finansiera och hantera open access-publicering bibliotekariers syn publiceringsfonder som ett sätt att få forskare att fatta mer informerade beslut kring sin egen publicering och främja ” [...] legitimate open access publications as opposed to ‘predatory’ journals” (Lara 2015, s. 7). Publiceringsfonder kan alltså användas som ett medel för att styra forskare från så kallade rovtidskrifter och tveksamma förlag som ofta anklagas för att utnyttja systemet med publiceringsavgifter utan att tillhandahålla tillräcklig fackgranskning eller andra redaktionella tjänster. Synen på publiceringsfonder som en pedagogisk eller informativ funktion kan ses mot bakgrund av bibliotekariers starka tilltro till den egna expertisen om öppet tillgänglig publicering; speciellt i relation till forskare

som upplevs ha en bristande kunskap om open access, något Jane Monson, Wendy Highby och Bette Rathe (2014, s. 317) har tagit upp i kvalitativ enkätstudie av högskolebibliotekarier rörande forskningsbibliotekens roll i upprättandet och administrationen av publiceringsfonder.

Forskningen rörande publiceringsfonder har även berört de ekonomiska aspekterna av stöd till enskilda publiceringsavgifter. Förutom kvalitetskriterier är ekonomiska begränsningar för vad en enskild forskare kan få i stöd vanligt förekommande. Maxgränsen för vad en enskild forskare eller artikel kan få i finansiering skiftar vanligtvis mellan 1000 och 3000 dollar (Click & Borchardt 2019, s. 29). Vem som finansierar publiceringsfonder skiljer sig ofta åt, inte minst beroende på geografisk plats och förekomst av samordnade lösningar. Men fenomenet med maxgräns för finansiellt stöd från fonden kan ses mot bakgrund av att ett stort antal bibliotek använder den redan existerande material- och inköpsbudgeten för att finansiera open access-publicering (Lara 2015, s. 5). Det finns dock forskning som tyder på att finansiering av enskilda publiceringsavgifter inte nödvändigtvis är en dålig finansiella strategi för forskningsbibliotek. I en undersökning av ”cost per use”-utgifterna för finansiering av publicering i öppna kanaler med publiceringsavgift visar Crystal Hampson och Elizabeth Stregger (2017, ss. 10, 15) att artiklar publicerade 2013 i tidskriften PLOS ONE efter tre år hade en kostnad per användning som sällan översteg en amerikansk dollar. Författarna lyfter att detta sätt att räkna utgifter för publiceringsavgifter belyser den globala, kumulativa användningen av öppna artiklar och står i kontrast till institutionsbundna beräkningar av utgifter för öppet tillgänglig publicering.

Laras (2015) studie kommer att bli relevant när jag diskuterar lärande mellan forskare och bibliotekarier inom ramen för det extra publiceringsstödet på Lunds universitet. Monson, Highby och Rathe (2014) återkommer när jag diskuterar skillnader i kunskap om open access mellan forskare och bibliotekarier.

3. Teori

I uppsatsen kommer aktör-nätverksteori (ANT) att användas som både teoretiskt ramverk och metodologisk utgångspunkt. ANT är inte en enhetlig teoretisk och metodologisk skola, utan har förändrat och förgrenat sig under årens lopp. De teoretiska och filosofiska grunderna för den ”klassiska” aktör-nätverksteorin kan dock spåras till den franske filosofen och sociologen Bruno Latour (Michael 2017). Uppsatsen följer Latour och ANT i dess klassiska utformning.

ANT kan sägas stå för ett mikro-sociologiskt förhållningssätt. Latour förkastar idén om att samhället är någon form av övergripande, metafysisk substans. Social konstruktivism innebär inte enligt ANT att konstruktionerna är gjorda av någon övergripande social makt – konstruktionerna är i stället skapade i en social process. Latour (2015, ss. 17-19) förespråkar ett synsätt på det sociala som en mängd associationer. Att ge övergripande, makro-sociologiska förklaringar till fenomen kan bryta dessa associationer – det sociala kan inte tas för givet utan är enbart synligt i de spår som associationerna lämnar efter sig. För att förstå världen bör man därför försöka sätta ihop sociala kopplingar. Genom aktörerna kan man alltså förstå nätverket. Hur dessa sociala spår ska följas i en ANT-studie återkommer i metodkapitlet. Genom att applicera ANT som teoretiskt ramverk är min förhoppning att fördjupa förståelsen för de sociala processer som omgärdar vetenskaplig publicering. Med hjälp av ANT vill jag således lyfta fram de enskilda aktörerna och deras agentskap, i stället för att se till övergripande strukturer. Uppsatsen utgår således från en förståelse för relationen mellan bibliotekarier och forskare som reciprok, där eventuella maktförhållanden är ständigt föränderliga och kontextberoende. En annan fördel med att välja ANT som teoretiskt ramverk och metod är dess betoning av icke-människors agentskap, något som möjliggjort en syn på även det extra publiceringsstödet som en aktör med förmågan att påverka andra aktörer.

Latour ser den vetenskapliga processen som en social process; vetenskap är inte ett socialt franskönt sökande efter sanning, utan existerar i ett myller av olika aktörers intressen, viljor och inbördes konflikter. Vad som bedöms som vetenskapliga fakta är således en (ibland långdragen) process mellan olika aktörer: ”By itself a given sentence is neither a fact nor a fiction; it is made so by others, later on” (Latour 1987, s. 25). Den vetenskapliga processen utmärks av kontroverser, där vissa sker öppet och andra är dolda. Latour (1987, ss. 7, 13-15) liknar denna uppdelning vid

ett vetenskapens Janusansikte – å ena sidan finns de öppna diskussionerna, å andra sidan finns de bortglömda och gömda kontroverserna. Dessa dolda kontroverser existerar som inom en ”svart låda”³: det som finns inne i lådan är inte synligt för oss, det enda vi kan se är vad som stoppas in i lådan och vad som kommer ut. För att studera denna dolda vetenskapliga process måste den svarta lådan öppnas.

3.1 Människor och icke-människor som aktörer

En av aktör-nätverksteorins grundprinciper är att aktörer inte enbart behöver vara människor – i stället förespråkas ett synsätt där nätverk ses som uppbyggda av ett antal aktörer som kan vara allt från människor till artefakter och tekniska system eller föremål som ständigt påverkar varandra. Idéen kan, något förenklat, illustreras genom hur ett rött trafikljus instinktivt får oss att stanna: trafikljuset är inte enbart en mottagare av människans konstruktion utan påverkar vårt beteende och våra impulser (Alvesson & Sköldbberg 2017, ss. 50-51).

ANT kan beskrivas som en materialistisk-semiotisk teori: relationer och interaktioner kan ske mellan ting, människor och koncept samtidigt. Ett nätverk består således av människor, teknologier och idéer eller föreställningar. Dessa nätverk är dessutom konstant i förändring; ett nätverk omformuleras och reproduceras av de aktörer som ingår i det. Ett aktör-nätverk är dessutom bestående av språkrör för ting och idéer; för att ta ett exempel från en av Latours mer kända studier kan Louis Pasteur utifrån detta perspektiv förstås som ett språkrör för mikroorganismer. Latour använder begreppen aktör och aktant parallellt – begreppet aktant kan sägas syfta just på de ting eller föreställningar som, genom ett språkrör, har fått förmågan att agera (Restivo 2011, ss. 526, 528-530). När ett språkrör talar åt en aktant gör den ofta det just i denna aktants närvaro. Att tingen som ska ”talas åt” är närvarande är centralt för att uttolkningen av aktanten ska framstå som legitim (Latour 1987, ss. 72-73). Att lyssna på språkröret uppfattas således som den egna uttolkningen av tingen som talas för. Det betyder emellertid inte att språkrörets tolkning av aktanten aldrig blir ifrågasatt, tvärtom kommer det alltid att uppstå kontroverser om tolkningens exakthet (Latour 1988, s. 196).

Ett sätt att beskriva relationen mellan mänskliga och icke-mänskliga aktörer är som en delegering av en uppgift eller en handling. Konceptet kan exemplifieras med hur Latour (1999, s. 186) beskriver farthinder på ett universitetsområde. Förekomsten

³ Latour refererar här till begreppet *Black box*, en metod som används framför allt inom teknik för att undersöka samband mellan insignaler och utsignaler, utan att undersöka vad som faktiskt sker ”i lådan”. (Nationalencyklopedin 2023)

av farthinder omformulerar förarens mål från att inte köra på studenter till att inte förstöra sin bil; en omformulering från moral till praktiskt tvång. Att farthinder på franska heter ”sovande polis” betonar delegeringen från mänsklig till icke-mänsklig aktör, menar Latour. Objekt kan alltså ersätta mänskliga aktörer, genom att delegera ett icke-mänskligt ting en viss uppgift kan en mänsklig aktörs handlingar förlängas (Latour 1999, ss. 186, 189).

3.2 Vetenskapens cirkulation och begreppet översättning

Det främsta verktyget som kommer att användas i den här uppsatsen för att utforska vetenskapen som en social skapandeprocess är begreppet ”översättning”. Begreppet översättning har sin utgångspunkt i Latours ovilja att skilja vetenskapen från samhället. Distinktionen ska inte heller göras på ett språkligt plan: vetenskap kan inte enbart förklaras i samhällliga termer och samhället kan inte enbart förklaras med hjälp av vetenskapliga eller tekniska termer. Ovan beskrevs hur kontroverser är en del i skapandeprocessen av vetenskapliga fakta. Begreppet översättning är ett sätt att tolka dessa kontroverser där olika aktörer med olika intressen möts. Begreppet översättning kan användas för att ”gräva en tunnel” mellan vetenskap och samhälle, där politiska termer blir vetenskapliga termer och vice versa. Den ursprungliga innebörden av en term eller vokabulär kan således ändras för att anpassas till andra aktörers intressen – samhälle och vetenskap kan mötas i mitten. I översättningsprocessen blir de olika aktörernas mål ett gemensamt: det ursprungliga målet hos en aktör kan således aldrig uppnås utan det existerar alltid en diskrepans mellan det ursprungliga målet och slutresultatet (Latour 1999, ss. 87-91). I uppsatsen kommer översättningsbegreppet att användas för att analysera dels vilka intressen som bibliotekarier respektive forskare ger uttryck för, dels hur dessa intressen möts och anpassas efter varandra inom ramen för det extra publiceringsstödet.

Enligt Latour (1987, s. 108) är det enklaste sättet att översätta sina intressen att uttrycka dem explicit till någon man tänker kommer tro på den idé man framför. En sådan översättning kan till exempel bestå i att en aktör försöker övertyga en annan aktör. Att övertyga andra aktörer är dock inte alltid lätt, därför sker översättningsprocessen inte sällan på mer intrikata och komplicerade sätt. Ett sådant sätt är att framställa det egna intresset som en genväg för andra aktörer att nå sina egna mål. Här är det dock viktigt att genvägen faktiskt framstår som en genväg; ett enklare och kortare alternativ än de andra vägar som står till buds (Latour 1987, ss. 111-112). Om detta inte är möjligt kan intressen omstruktureras. En sådan omstrukturering, eller omformulering, kan ske genom att aktören presenterar ett

nytt problem. Det nya problemet ska sätta det gamla intresset i ett nytt ljus, eller skapa ett nytt mål hos den andra aktören (Latour 1987, ss. 113-115).

3.2.1 Översättningens fem öglor

Översättning kan sägas vara den process varigenom aktör-nätverk skapas. Processen beskrivs av Latour som bestående av fem ”öglor” som tillsammans skapar ett sammankopplat system där idéer och intressen cirkulerar som i ett blodomlopp. Eftersom de fem öglorna är av varierande vikt för analysen av materialet kommer de här att beskrivas olika ingående.

Den första öglan är mobilisering, där omvärlden börjar tas i beaktan. Detta kan ske genom att ackumulera tekniska instrument eller genomföra intervjuer, enkäter eller expeditioner. Det är denna ögla som möjliggör att använda omvärlden som argument (Latour 1999, ss. 99-102). Nästa ögla består av autonomisering, där forskaren får använda de argument som hen samlat på sig för att övertyga sina kollegor. Att argumentera för sitt intresse, eller att konflikter uppstår inom en grupp, är enligt Latour (1999, s. 102) en drivkraft i skapandet av vetenskapliga discipliner och i förlängningen vetenskapliga institutioner. Skapandet av vetenskapliga institutioner kan enligt Latour vara extra konfliktfyllt, när inre hierarkier och monopol på vissa typer av kompetenser mellan olika vetenskapliga discipliner formuleras. Institutioner kräver således en tydlig organisation och regelverk. Institutioner kan, enligt Latour, ses som ett steg i att cementera olika gruppers roller:

How does one impose a monopoly of competence, regulate the internal demography of a field, and find jobs for students and disciples? How does one resolve the innumerable conflicts of competence between the profession and its neighboring disciplines, between, say, botany and pedology?

(Latour 1999, s. 103).

Steg efter detta, alliansöglan, går ut på att gå utanför den egna gruppen och knyta nya kontakter med aktörer där det tidigare inte fanns ett gemensamt intresse. Sedan kommer den offentliga representationen som tvingar forskaren att förmedla sin forskning ut i världen. Som Latour (1999, s. 105) beskriver utgör denna del av översättningen ett sätt att socialisera in nya fenomen eller ting i ett kollektiv. Den femte öglan, länkar och knutar, är vetenskapens pumpande hjärta, och befinner sig i mitten av de andra öglorna för att hålla dem samman. Denna ögla representerar således det faktiska konceptet – vetenskapens innehåll – detta innehåll är emellertid djupt sammanflätat med resten av världen:

The content of a science is not something contained; it is itself a *container*. [...] They are part of this world. They only grow here, in our world, because they are what makes it up by linking together more and more elements in bigger and bigger collectives.

(Latour 1999, s. 108)

I den här uppsatsen kommer begreppet översättning att appliceras för att förstå både hur forskare och bibliotekarier förhåller sig till publiceringsfonder och hur publiceringsfonderna formas efter forskares och bibliotekariers intressen. Vilka intressen har de olika aktörerna och hur kan dessa intressen sägas anpassas till andra aktörers? I vilket stadie av översättningsprocessen är aktörerna? Har en gemensam definition skapats?

3.3 ANT inom informationsvetenskap och vetenskaplig kommunikation

Hur kan ovanstående perspektiv kontextualiseras inom informationsvetenskap och vetenskaplig kommunikation? ANT är ett väl använt teoretiskt ramverk inom informationsvetenskapen, och Bruno Latour en ofta citerad teoretiker (Cronin 2008, ss. 470, 472). Nancy A. Van House (2004, ss. 13, 17) framhåller ANT:s stora genomslag inom Science and Technology Studies (STS) – ett fält som har haft stort inflytande på informationsvetenskapen. Van House pekar på ANT:s maktperspektiv, där makt snarare ses som en prestation än ett attribut – stabilitet och instabilitet är alltid föränderligt i ett nätverk. Vidare kan ANT implementeras i informationsvetenskapen för att förstå och tolka kunskapssystem och publicering. Genom att beakta icke-mänskliga aktörers roll i nätverket kan informationssystem, texter och informationsartefakter tillskrivas agentskap. Ett annat sätt att använda Latour inom informationsvetenskapen har presenterats av Carel Stephanus de Beer (2015, ss. 3, 128) genom begreppet ”acritical philosophy”. Vetenskapen har inte enbart funktionen att vederlägga och kritisera, utan också att undersöka och producera nytt. Mot bakgrund av detta vill de Beer argumentera för en ”informationsfilosofi” där informationsvetenskapen ska ta inspiration från andra discipliner och ha ett mer diversifierat förhållningsätt till information och kunskap. De Beer menar att informationsvetenskapen därmed skulle få en större samhällsrelevans, och en mer etisk dimension.

ANT har även applicerats på vetenskaplig kommunikation och open access. Mary Anne Kennan (2011, s. 307) har använt sig av Latour för att förklara open access-policyer kring självarkivering för ”anti-program” – ofixerade fenomen som ständigt förändras och anpassas. Vetenskaplig publicering är en central del i det sociala skapandet av vetenskapliga fakta. Latour (1987, ss. 33, 39, 42) framhåller citeringar

i vetenskapliga publikationer som en social process. Citeringar kan till och med vara ett mätinstrument för att avgöra om ett vetenskapligt faktum verkligen accepterats eller inte. När positiva citeringar, sådana som bekräftar snarare än kritiserar ett forskningsresultat, överväger negativa citeringar kan ett vetenskapligt faktum betraktas som vedertaget och ”skapat”. Ett forskningsresultats genomslagskraft är således en central del av skapandet av fakta, och genomslagskraft sker främst genom att forskningsresultat sprids genom publicering.

Bruno Latour och Steve Woolgar (1986, ss. 48, 51-53) beskriver den stora mängd skrivna dokument som produceras och konsumeras i ett laboratorium: det antecknas, prover markeras, det slås i uppslagsverk, dataset samlas in. Detta kan ske genom ”inskriftionsapparater” som förvandlar det materiella till ett skrivet dokument, exempelvis ett diagram. Dessa dokument kan i sin tur ses som startpunkten för en annan typ av inskription, den vetenskapliga artikeln. Inskriptioner har en central position i spridningen av kunskap och forskning. Även den informella kommunikationen har nästan alltid sin utgångspunkt i någon typ av formell kommunikation, exempelvis en publicerad vetenskaplig artikel. Latour och Woolgars beskrivning av inskriptioner, och inte minst den vetenskapliga artikelns, roll i den vetenskapliga kommunikationen är således central i uppsatsen. Utan inskriptioner, ingen cirkulation av vetenskap. Ovan beskrevs hur Latour menar att en mänsklig aktör kan delegera en uppgift till en icke-mänsklig aktör. David M. Levy (2003, ss. 31-33, 40) tar hjälp av Latour och begreppet delegering för att beskriva hur digitala dokument kan tala åt oss. Dokument har en kommunikativ förmåga, de är talande ting. Men den kommunikativa förmågan hos digitala dokument är, enligt Levy, beroende av att mänskliga aktörer skapar infrastrukturer och institutioner för att kurera dokumenten.

I den här uppsatsen är målet att ta perspektivet steget längre än att enbart se till den vetenskapliga publiceringens funktion som kommunikativt medel. Vetenskaplig kommunikation ska här förstås och studeras utifrån båda sidor av vetenskapens Janusansikte – både den synliga och den dolda sidan. Frågor kring publiceringsavgifter, lärosätenas och forskningsbibliotekens roll diskuteras öppet, något som blev tydligt i kapitlet ovan. Genom att studera en specifik publiceringsfond och arbetsprocessen kring denna utifrån både bibliotekariers och forskares perspektiv kan emellertid även mer dolda kontroverser och sociala processer framträda. Publiceringsfonder utgör ett stöd för forskare att publicera sina forskningsresultat, en möjlighet att eventuellt få detta forskningsresultat legitimerat

som vetenskapligt fakta. Publiceringsfonder måste således förstås som en del i det sociala skapandet av vetenskap. Vidare kan publiceringsfonder tolkas som en svart låda i sig. Hur forskarna söker stöd från fonden och hur många öppet tillgängliga artiklar detta resulterar i är öppet för oss att studera. Vad som sker däremellan – processen mellan forskare, bibliotek och omvärld – kan dock enbart studeras genom att öppna publiceringsfondens svarta låda.

4. Metod

I föreliggande kapitel redogörs de metodval jag har gjort, samt hur uppsatsens material samlats in och analyserats. Kapitlet börjar med en beskrivning av uppsatsen metodologiska val och tillvägagångssätt utifrån min tolkning av ANT och Bruno Latour. Sedan följer en del om de forskningsetiska ställningstaganden jag gjort, där jag främst fokuserar på hur jag förhåller mig till intervjupersonernas anonymitet. Till sist diskuterar jag mitt urval av intervjupersoner.

4.1 Att genomföra en ANT-studie

Grundprincipen i ANT som metod är att spåra sociala förbindelser och sociala associationer. Det sociala ska inte ses som en fast sfär utan som ” [...] en mycket egendomlig rörelse som syftar till att associera och sätta ihop på nytt” (Latour 2015, s. 19). Genom att följa aktörerna kan forskaren få kunskap om hur de sociala associationerna uppkommit och hur de hanteras av aktörerna. En ANT-undersökning, menar Latour, måste följa tre plikter som ska utföras i kronologisk ordning. Först måste man använda sig av en kontrovers eller problem för att bedöma vilka deltagare och aktörer som ingår i en social sammansättning. Det andra steget är att följa dessa aktörer och se hur de stabiliserar de osäkerheter som uppkommer i sociala sammansättningar. Det tredje och sista steget är att se hur de sociala sammansättningarna kan förstås som ett kollektiv (Latour 2015, s. 30). I uppsatsen har de tre plikterna motsvarat tre steg av undersökningen – att identifiera ett problem och ett nätverk, att samla in material genom intervjuer samt att analysera materialet utifrån min valda teori.

4.1.1 Vem ingår i nätverket?

I det första steget av undersökningen har jag identifierat det problem som jag vill undersöka och de centrala aktörerna. Själva ämnesvalet för uppsatsen utgör den första delen av detta arbete, där jag identifierat det område som ska undersökas, nämligen det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. Att formulera forskningsproblemet (se kapitel 1. *Inledning*) har dock inte varit en strikt linjär process, utan min uppfattning om hur forskningsproblemet ska formuleras har utvecklats under undersökningens gång, inte minst i samband med läsning av tidigare forskning och materialinsamling. Samtidigt som jag försökt identifiera forskningsproblemet har jag även försökt identifiera de aktörer jag vill följa. Enligt Latour måste alla aktörer i ett nätverk göra något – de måste vara aktiva i

översättningsprocessen. I ett nätverk har varje aktör förmågan att få andra aktörer att handla eller göra något som de annars inte skulle göra. Aktörer ska därför inte ses som mellanhänder utan som medlare (Latour 2015, ss. 52, 155). ANT-forskarens uppgift är att spåra dessa relationer och visa på ett nätverk. Viktigt är dock att nätverk är ett begrepp och verktyg som hjälper oss att beskriva ett fenomen – det är inte ett ting som existerar ”där ute” (Latour 2015, s. 157). De aktörer som har följts inom ramen för uppsatsen ska därmed ses som ett begreppsliggörande av alla de potentiella aktörer som kan tänkas påverka publiceringsfonder. Den första gruppen aktörer som identifierades var bibliotekarier som arbetar med det extra publiceringsstödet; den grupp som är mest aktiv i arbetet med det extra publiceringsstödet. Den andra gruppen aktörer som jag uppfattat som central att följa var forskare som fått finansiellt stöd via det extra publiceringsstödet. Genom att undersöka stödet från både bibliotekets och användarens perspektiv är min förhoppning att en mer nyansrik bild av stödet ska framträda. De två grupper av aktörer jag identifierat, bibliotekarier och forskare, har legat till grund för de intervjuer jag genomfört.

4.1.2 Materialinsamling och intervjuer

Det andra steget, att följa aktörerna, utgörs av materialinsamlingen. Materialet i studien består av intervjuer med bibliotekarier på Lunds universitetsbibliotek samt forskare vid Lunds universitet som tagit emot finansiellt stöd via det extra publiceringsstödet. Totalt har sju personer intervjuats inom ramen för studien, varav fyra varit bibliotekarier och tre forskare.

De intervjuade bibliotekarierna har haft olika roller i arbetet med det extra publiceringsstödet, från att rent praktiskt bearbeta ansökningarna till mer strategiska roller. Parallellt med bibliotekarieintervjuerna har tre forskare som tagit emot finansiellt stöd för publiceringsavgift intervjuats. Eftersom forskningsdisciplin eller ämnesinriktning inte är en faktor som studeras inom ramen för denna studie kommer inte det specifika ämne forskarna verkar inom att redogöras för. Kortfattat kan nämnas att en av forskarna var verksam inom samhällsvetenskap/humaniora och två inom medicin/naturvetenskap. En annan anledning till att inte redogöra för disciplin är respekt för de intervjuades anonymitet.

Separata intervjuguider för bibliotekarier respektive forskare utformades (se bilaga 1 och bilaga 2). Frågorna till bibliotekarierna fokuserade på dels det praktiska arbetet med det extra publiceringsstödet, dels att fånga in bibliotekariernas egna

föreställningar om vad det extra publiceringsstödet fyller för funktion för open access-publicering vid Lunds universitet. Frågorna till forskarna syftade till att fånga deras upplevelser av att ansöka om finansiellt stöd via det extra publiceringsstödet, framför allt sådant som upplevdes som svårt eller överraskande i ansökningsprocessen. För att bättre förstå forskarnas utgångspunkt fokuserade några av frågorna på open access-publicering mer generellt.

Intervjuer är en vanlig metod inom ANT för att följa aktörer (Alvesson & Sköldberg 2017, s. 51). Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2015, s. 38) skriver i *Handbok för kvalitativa metoder* att det inte nödvändigtvis finns så stora metodologiska skillnader mellan olika typer av kvalitativa intervjuer. Att göra tydliga distinktioner mellan semi-strukturerade eller ostrukturerade intervjumetoder är fruktlöst, menar författarna. Grundprincipen är att ha ett antal fasta frågeformuleringar men i övrigt förhålla sig fritt till dessa. Jag har följt Eriksson-Zetterquist och Ahrne i att jag inte har uppehållit mig vid funderingar om intervjuerna ska vara semi-strukturerade eller ostrukturerade. I stället har jag i genomförandet av intervjuerna velat förhålla mig fritt till intervjuguiden och försökt anpassa samtalet i så stor mån som möjligt efter varje intervjuperson utan att frånga de centrala frågorna.

Genomförandet av intervjuerna har inspirerats av två typer av kvalitativa intervjuer, konstruktivistiskt orienterade intervjuer och djupintervjuer. För att kunna tolka materialet från intervjuerna utifrån min valda teori har jag använt mig av den konstruktivistiska intervjumetoden, där intervjun ses som en guddad konversation där intervjuaren senare kan tolka de erfarenheter och berättelser som framträder (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 38). För att skapa möjligheten till djupare reflektion både från min och från den intervjuades sida under själva intervjutillfället har jag tagit inspiration från djupintervjuer. Djupintervjuer innebär att intervjuaren och den intervjuade för ett längre mer konversationsliknande samtal, där intervjuaren är öppen med sina egna erfarenheter och reflektioner (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 38). Givet forskningsfrågornas utformning har jag eftersträvat en självreflekterande och öppen kommunikation mellan intervjupersonerna och mig själv.

Intervjuerna spelades in via mobiltelefon med undantag för en av intervjuerna som genomfördes digitalt och spelades in via videotelefontjänsten Zooms egen inspelningstjänst. Samtliga intervjuer har transkriberats i sin helhet av mig, med syfte att göra mig mer välbekant med materialet. Utfyllnadsord och upprepningar

som inte leder vidare till kompletta meningar är inte medtagna i transkriberingarna. Utvikningar från ämnet och småprat har markerats med hakparenteser med kommentar om varför transkribering upphört just då. I enstaka fall har personnamn och personliga pronomen ersatts av yrkestitel, exempelvis "[Bibliotekarie]", om personens yrke varit av relevans. När forskarna nämnt förlag eller tidskrifter de publicerat sig i har dessa ersatts med "[Förlag]" respektive "[Tidskrift]" för att skydda de intervjuades anonymitet. När bibliotekarierna nämnt förlag eller tidskrifter har detta dock skrivits ut, då relationen mellan förlag och bibliotek är av relevans för studien. Citaten i uppsatsen är justerade för läsbarhet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 51). En av forskarintervjuerna genomfördes på engelska, och transkriberades även på engelska. Inför intervjun översattes även intervjuguiden till engelska (se bilaga 3). Citat från denna intervju kommer att återges på engelska, för att undvika arbete med översättning och för att eventuella nyanser i svaren inte ska gå förlorade i översättningen.

4.1.3 Analys av materialet

Det tredje och sista steget i min ANT-inspirerade studie utgörs av analysen av materialet. Materialet har analyserats i två steg. I ett första steg har transkriberingarna av intervjuerna kodats efter mönster och återkommande teman som är relevanta för att besvara forskningsfrågorna. I samband med denna första analys formulerade jag enskilda ord eller begrepp som jag anser utgör kärnan i forskningsfrågorna. Forskningsfråga 1 kokades ned till "interaktion och påverkan", forskningsfråga 2 till "arbete och förutsättningar" och forskningsfråga 3 till "mötesplats och föreställningar". Detta för att kunna fånga de centrala aspekterna av forskningsfrågorna utan att tänka på den specifika formuleringen. Respektive forskningsfråga delades sedan upp i olika ämnen eller teman. Exempel på ämnen och teman som identifierades i materialet är "Lärande" (forskningsfråga 1), "Föreställningar om den egna rollen" (forskningsfråga 2) och "Gemensamma berättelser" (forskningsfråga 3).

Det andra steget i analysen utgjordes av en andra kodning av materialet utifrån min valda teori och Bruno Latours begrepp översättning. Syftet med denna andra kodning var att på ett systematiskt sätt applicera den valda teorin på materialet. Materialet kodades därför utifrån de fem öglor som enligt Latour utgör översättningsprocessen: mobilisering av världen, autonomisering, allianser, offentlig representation samt länkar och knutar. Under analysens gång har relevanta citat ur intervjuerna sammanställts i en tabell, där jag även färgkodat meningar och ord jag ansett extra viktiga. Att sammanställa materialet på detta sätt hade som

främsta funktion att ge mig en tydlig överblick över materialet, samt underlätta i mitt urval av de citat som är med i uppsatsen.

4.2 Forskningsetiska ställningstaganden

Både de bibliotekarier och de forskare som har intervjuats i studien har gjort det i sina professionella roller, antingen utifrån den egna expertisen eller utifrån egen erfarenhet. Att intervjuas om egna erfarenheter och åsikter i en professionell roll kan eventuellt uppfattas som känsligt. Detta har tagits i beaktan i utformandet av intervjuguiderna, genom att främst fokusera på frågor kring deras praktiska arbete, även om åsikter och eget tyckande kommit fram under intervjuerna. Intervjupersonerna har i linje med god forskningsetik informerats om uppsatsen syfte och möjligheten att avbryta den egna medverkan (Vetenskapsrådet 2002, ss. 7-8). Intervjupersonerna har även informerats om att de anonymiseras i uppsatsen men att avidentifiering inte varit möjlig. Att avidentifiering inte varit möjlig beror främst på att jag valt att inte utelämna uppgiften att alla intervjupersoner har koppling till Lunds universitet, något som diskuteras mer utförligt nedan.

De intervjuades anonymitet är en viktig forskningsetisk aspekt i uppsatsen. Intervjupersonerna har fått kodnamn efter den grupp de tillhör samt ett nummer för att differentiera de bibliotekarier och forskare som intervjuats. Kodnamnen som används i kapitel 6 *Resultat och analys* samt kapitel 7 *Slutdiskussion* är bibliotekarie 1–4 samt forskare 1–3. Förutom att ange yrke har min avsikt varit att ta med så få uppgifter som möjligt som kan koppla citaten i uppsatsen till intervjupersonerna. I de fall personliga pronomen inte kan undvikas refereras intervjupersonerna konsekvent till som ”hen”.

Intervjuguiden för både bibliotekarier och forskare innehåller en bakgrundsdel, där jag bett bibliotekarierna att berätta om hur länge de arbetat med frågor kopplade till vetenskaplig kommunikation och forskarna att kort berätta om sin forskning. Detta har fyllt två funktioner. Dels har det varit ett sätt att ”värma upp” intervjupersonen och mig själv inför vårt samtal. Dels har det varit ett sätt för mig att få bättre förståelse för intervjupersonen och bättre kunna anpassa intervjun. Informationen om intervjupersonernas bakgrund kommer dock inte att vara med i uppsatsen. Som nämnts ovan kommer inte forskarnas specifika ämne att redogöras för, eftersom det inte är relevanta uppgifter för studien. Detsamma gäller bibliotekarierna, vars roll på arbetsplatsen jag inte kommer att redogöra för.

Slutligen ska nämnas att det finns en uppgift som eventuellt kan påverka de intervjuades identifierbarhet som jag inte kunnat utelämna – att samtliga intervjupersoner har koppling till Lunds universitet. Då Lunds universitet är ett forskningsintensivt lärosäte med många anställda forskare är de tre forskare som intervjuats i den här studien inte lätta att identifiera, speciellt inte när referens till deras specifika forskningsämne utelämnats. Frågan är däremot betydligt mer vanskelig när de gäller de bibliotekarier som intervjuats, då det potentiella urvalet av bibliotekarier som arbetar eller har arbetat med det extra publiceringsstödet är litet. Att anonymisera Lunds universitet hade teoretiskt varit möjligt men jag bedömer att det inte hade varit fruktbart. Dels eftersom Lunds universitets roll som ett forskningsintensivt lärosäte är relevant information för min studie. Dels eftersom de källhänvisningar, både till artiklar och lärosätets hemsida, som är nödvändiga för att beskriva det extra publiceringsstödet utformning och uppkomst ändå avslöjat vilket lärosäte som undersöktes.

4.3 Urval

Urvalet i studien har följt ett snöbollsurval, det vill säga att jag börjat med att kontakta personer jag redan från början vet är relevanta för studien och sedan låtit dessa intervjupersoner föra mig vidare till andra relevanta personer att intervjua (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 41). Första steget i urvalet var att kontakta Lunds universitetsbibliotek för att identifiera de bibliotekarier som arbetar eller har arbetat med fonden. Här bör nämnas att jag redan vid första kontakten med biblioteket hade en relativt god kännedom om eventuella informanter, eftersom jag i egenskap av praktikant kommit i kontakt med det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. Genom biblioteket förmedlades sedan kontakt med forskare som tagit emot finansiellt stöd för publiceringsavgift. Urvalet är således icke-slumpmässigt och studien gör inte heller några anspråk på att göra ett representativt urval. Givet uppsatsens syfte samt teori- och metodval har fokus i stället varit att följa de öppningar och tillfällen som uppkommit under studiens gång.

Här bör några begränsningar med studiens urval nämnas. En begränsning är att bibliotekarieperspektivet om det extra publiceringsstödet bitvis fått ta större plats än forskarperspektivet i uppsatsen. Något som dels kan tillskrivas det faktum att de intervjuade bibliotekarierna var en person fler till antalet. Dessutom är det extra publiceringsstödet en del av bibliotekariernas dagliga arbete och de har fler erfarenheter att dela mig sig av. Det innebär dock inte att forskarperspektivet inte varit av stor vikt för studien och dess resultat. Utan forskarnas synvinkel hade en nyansrik bild av det extra publiceringsstödet aldrig kunnat tecknas. För att på ett

mer representativt sätt fånga forskarperspektivet på det extra publiceringsstödet hade man kunnat tänka sig en större studie där fler forskare från olika discipliner intervjuades, alternativt en enkätstudie där ett stort urval forskare tillfrågades. Sådana metodologiska tillvägagångssätt hade emellertid inneburit att uppsatsens syfte och teoretiska perspektiv hade blivit något helt annat än vad som nu är fallet.

5. Extra publiceringsstöd vid Lunds universitet – en kort överblick

Hur vet forskarna om de behöver söka extra publiceringsstöd?

Tidskrifter som Lunds universitet har avtal med finns listade på Lunds universitetsbiblioteks hemsida. För tidskrifter som inte finns listade kan forskare söka det extra publiceringsstödet (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d).

Hur ansöker forskarna om stödet?

Genom ett ansökningsformulär. Lunds universitetsbibliotek meddelar om ansökan beviljas eller inte. Vid beviljande medföljer instruktioner om hur fakturan för publiceringsavgiften ska hanteras (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d).

Vilka kriterier finns för stödet?

För författaren gäller följande villkor:

- Forskaren som ansöker om stöd måste vara korresponderande författare (alltså den som skickar manuskriptet och sköter kontakten med förlaget) för artikeln.
- Anknytning till Lunds universitet måste framgå i artikeln.
- Forskaren måste vara anställd vid Lunds universitet, finnas i universitetets person- och adresskatalog samt ha finansiering från Lunds universitet (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d).

För tidskrifter gäller följande:

- Tidskriften måste vara fullt ut open access. Publicering i hybridtidskrifter eller tidskrifter med fördröjd öppen publicering finansieras inte (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d).
- Tidskriften måste uppfylla vissa krav gällande vetenskaplig kvalitet och god publiceringssed. Kvalitetskontrollen sker genom att stämna av om förlaget är medlem i OASPA (en internationell sammanslutning för open access-publicering), om tidskriften är registrerad i DOAJ (register med vetenskapliga, peer reviewade öppna tidskrifter) eller om tidskriften är indexerad i kvalitetskontrollerade databaser som Web of Science, Scopus eller PubMed (Biblioteken vid Lunds universitet 2023a)

Vad är bokfonden?

Stöd till bokpublicering gäller förlagsutgivna open access-monografier eller -antologier. Ansökan sker via mejl. Villkor för att få finansiering är följande:

- Boken får inte publiceras med fördröjd öppen publicering.
- Enskilda kapitel i antologier finansieras om hela boken är open access. Är redaktören forskare vid Lunds universitet kan hela antologier finansieras.
- Kvalitetskontrollen består av att förlaget ska vara medlem i OASPA eller listat i DOAB (DOAJ:s motsvarighet för böcker).
- Boken får inte säljas som e-bok av förlaget (Biblioteken vid Lunds universitet 2023b).

Hur mycket kostar stödet?

År 2022 kostade det extra publiceringsstödet Lunds universitetsbibliotek 11 865 000 kronor (Biblioteken vid Lunds universitet 2023c).

Hur fungerar finansieringen av stödet på lärosätet?

Forskare som söker stöd via det extra publiceringsstödet får till en början hela beloppet för publiceringsavgiften betald av Lunds universitetsbibliotek. Kostnaden för publicering (både genom det extra publiceringsstödet och avtalen) fördelas sedan till fakulteterna. Forskare kan således få betala delar av publiceringsavgiften själv, beroende på hur fakulteten väljer att hantera kostnaderna (Biblioteken vid Lunds universitet 2023d). Fördelningen mellan fakulteterna sker utifrån en schablon beräknad utifrån fakultetens andel av universitetets totala forskningsintäkt föregående verksamhetsår. Fördelningen sker två gånger per år, i maj och november (Renström 2022).

6. Resultat och analys

I föreliggande kapitel kommer resultatet från intervjuerna att presenteras parallellt med analysen av materialet utifrån aktör-nätverksteori och Bruno Latour. Kapitlet utgörs av två delar. Den första delen har som syfte att redovisa hur de intervjuade forskarna och bibliotekarierna förhåller sig till det extra publiceringsstödet och de möten som sker inom ramen för publiceringsstödet. Här kommer förväntningar kring den egna rollen och kompetensen och vad de intervjuade tänker kring andra aktörers roller och kompetens att diskuteras. Syftet med den första delen är att beskriva det extra publiceringsstödet ur ett aktör-nätverksperspektiv och försöka måla upp en bild av hur de aktörer som ingår i nätverket förhåller sig till sina egna och andras intressen. Den andra delen kommer att beröra det extra publiceringsstödet i relation till de intervjuades föreställningar om vetenskaplig kommunikation och open access-publicering. Syftet med den andra delen är att fördjupa beskrivningen av aktörernas intressen och hur de förhåller sig till det extra publiceringsstödet som ett aktör-nätverk.

6.1 Det extra publiceringsstödet som nätverk

I den här delen kommer det extra publiceringsstödet att beskrivas ur ett aktör-nätverksperspektiv genom att måla fram hur de intervjuade bibliotekarierna och forskarna resonerar kring sina egna roller kopplade till det extra publiceringsstödet. Delen börjar med att avhandla hur forskarna beskriver sina erfarenheter av att söka stöd. Sedan följer en diskussion om hur bibliotekarierna beskriver det praktiska arbetet med det extra publiceringsstödet. Slutligen följer en del som fokuserar på mötet mellan bibliotekarier och forskare inom ramen för det extra publiceringsstödet. I denna sista del avhandlas även hur bibliotekarierna och forskarna ser på varandras roller och kompetenser.

6.1.1 Att söka stöd

För att börja teckna en bild av hur det extra publiceringsstödet kan förstås ur ett aktör-nätverksperspektiv är en beskrivning av processen att ansöka om och bevilja stöd min utgångspunkt. Både bibliotekarierna och forskarna beskriver processen med att söka stöd, hantera ansökningar och bevilja stöd som rutinartad. Följande resonemang från bibliotekarie 3 belyser denna uppfattning om arbetet med det extra publiceringsstödet:

Men annars är det ganska, det är ju rätt så oceremoniellt hela grejen på något sätt. Med att de skickar in sina artiklar och så betalar vi ju ändå bara en del av det. Det är på något sätt bara pengar som skyfflas runt liksom.

Beskrivningen av arbetet som oceremoniellt, och formuleringen ”bara pengar som skyfflas runt”, ger bilden av ett arbete som upplevs som okomplicerat, något den enskilda individen kan genomföra någorlunda oreflekterat. Perspektivet att det extra publiceringsstödet upplevs som okomplicerat och rutinartat framställs tydligast hos de intervjuade forskarna. Forskare 1 beskriver processen att ansöka som enkel och berättar om de tillfällen hen ansökt om stöd via det extra publiceringsstödet:

Det var jätteenkelt, ja. Och jag tror att jag gjort mer än en gång. Det är liksom bara ett mejl och sen är det gjort. Och sen när det är tidskrifter måste man komma ihåg att gå tillbaka till dem och påminna eller säga till tidskriften att de måste kontakta X här. Men när det gällde [Förlag] gick det automatiskt på något vänster. Att de redan hade kontakten, eller att jag angav vem de skulle kontakta. Och sen var jag inte involverad mer.

Forskare 1:s utsaga tyder på en ansökningsprocess som inte bara är kort, utan involverar relativt lite kontakt med biblioteket – forskare 1 beskriver kontakten som ett mejl – och dessutom en begränsad insyn i processen. Att forskare 1 beskriver att en av ansökningarna skedde ”automatiskt på något vänster” och beskrivningen ”sen var jag inte involverad mer”, kan tolkas som att den enskilda forskaren befinner sig utanför ansökningsprocessen och saknar insyn i hur det extra publiceringsstödet fungerar. Forskare 2, som också ansökt flera gånger, beskriver ansökningsprocessen i liknande termer:

And the second time it was very straight forward. So, in the end I just heard that there is this possibility to apply. I can't remember if it's a colleague, probably a colleague. And then I checked online, and it was very straight forward. So, I think I just had to send an email and the fee, the bill, was taken care of. The system is very easy, it's good.

Här är det viktigt att notera att både forskare 1 och forskare 2 beskriver bristen på insyn som något positivt. Att forskarna inte är involverade i ansökningsprocessen kan därmed tolkas som att det extra publiceringsstödet är en lyckad stödfunktion, där den som tar emot stödet kan göra så relativt smärtfritt. Brist på insyn kan emellertid också ge upphov till en svårighet att orientera sig i processen, speciellt när det uppstår svårigheter i ansökningsprocessen. Forskare 3 vittnar om en mer utdragen process som upplevdes som svårnavigerad. Forskare 3 har ansökt om stöd flera gånger och berättar följande:

Forskare 3: Ja nu var detta ett tag sedan. Men det var rätt så knepigt även nu. Det var ju jättejobbig process med den här sista nu, [Tidskrift]. Det blev väldigt förvirrat.

Alice: På vilket sätt?

Forskare 3: Ja men dels så var den inte listad från början. Så då fick man kontakta [biblioteket], och sen var hela den biten ganska strulig. Och då i slutändan så blev det väl så att man blev ersätt efterhand. Och det har också varit massor med mejl som har gått fram och tillbaka mellan administratörer och bibliotek och så. Så det har inte varit lätt. Det är nog enklare ifall den bara finns listad från början som open access. Eller som att man får ersättning.

Alice: Så om jag förstod dig rätt så kom betalningen i efterhand?

Forskare 3: Precis. Betalningen kom i efterhand och det var också... Ja men administratören var tvungen att vara involverad och vi mejlade till biblioteket. Ja alltså, många mantimmar involverade. Det kostade kanske mer i slutändan än vad som... [skratt].

Forskare 3:s utsaga om en mer långdragen process med en faktura som tog lång tid att betala och som ledde till att forskarlaget fick bli ersatta i efterhand tyder på att ansökningsprocessen där brist på insyn i ansökningsprocessen kan leda till känslor av förvirring. Forskare 3 ger uttryck för att det var svårt att orientera sig i informationen om hur processen går till, och önskar mer samlad information:

”Så jag vet liksom inte om det hade gått bättre om man hade haft information mer samlad på ett ställe. Så man fick allting rätt från början.”

6.1.2 Från mellanhand till medlare

Forskare 3 vittnade om en viss förvirring inför hur ansökningsprocessen var utformad. De bibliotekarier som arbetar med ansökningarna berättar sin tur om att det inom ramen för bearbetningarna av ansökningarna kan uppstå situationer där bibliotekarierna får hantera frågor som upplevs ligga utanför den egna expertisen. Framför allt gällande ekonomiska och juridiska frågor verkar det råda osäkerhet kring vilken roll bibliotekarierna förväntas ta. Bibliotekarie 3 beskriver hur arbetet med det extra publiceringsstödet ibland leder till att bibliotekarierna får agera mellanhand mellan de forskare som ansöker om stöd och bibliotekets ekonom. Rollfördelningen är överenskommen på förhand men leder trots det till vissa svårigheter att förmedla den ekonomiska informationen, eftersom den upplevs ligga utanför det egna expertisområdet:

Dealen är liksom att vi sköter snacket med forskarna och då kan det ju bli att ibland kommer det frågor om fakturan är betald eller inte. Och då kan det bli att man blir som en mellanhand. För vi försöker skydda [ekonom] från att bli kontaktad direkt för det blir så mycket kommunikation. Det är bättre om vi gör det då. Men det som kan vara lite problematiskt är att det är inte alltid som vi har så bra koll på det ekonomiska.

Citatet ovan kan tolkas som att två roller möts inom arbetet med det extra publiceringsstödet, där en anses vara inom den egna expertisen och den andra bortom den egna expertisen. Å ena sidan har vi rollen att kommunicera med

forskarna, som bibliotekarie 3 tycks se som en självklar del av bibliotekarierollen ("Det är bättre om vi gör det då."). Å andra sidan har vi rollen att förmedla ekonomisk information, som bibliotekarie 3 ser som liggande utanför den egna expertisen. Inom arbetet med det extra publiceringsstödet tilldelas bibliotekarierna således en roll som kan tolkas som motsägelsefull, å ena sidan en självklar del av bibliotekarierollen, å andra sidan något utanför den självklara rollen. Bibliotekarie 1 beskriver hur arbetet med det extra publiceringsstödet kan leda till att bibliotekarierna får agera en förmedlarroll också i relation till förlagen. I ett resonemang om att arbetet kring det extra publiceringsstödet inte upplevs som särskilt resurskrävande diskuterar bibliotekarie 1 att juridiska och ekonomiska frågor kan landa på bibliotekarierna:

Utän det är kanske allt det administrativa med fakturahantering [som är arbetskrävande]. Kontakta förlaget när någonting strular. Ja, men mycket sådana saker. Det kan ju bli lite mycket av det, att man blir lite mycket jurist och ekonom, utöver bibliotekarie.

Att bibliotekarierna upplever att de får hantera frågor som inte nödvändigtvis tillhör deras expertis kan kanske ses mot bakgrund av den större frågan om forskningsbibliotekens roll i vetenskaplig kommunikation och publiceringsfrågor. Forskare 1 tar upp aspekten om bibliotekariernas inte helt självklara roll, och ger uttryck för att även om biblioteket enligt forskare 1 sköter uppdraget med publiceringsfrågor väl så är det inte en självklar uppgift som ska tilldelas biblioteket. På frågan om det fanns något som forskare 1 själv ville tillägga i vårt samtal resonerar hen kring potentiella frågor om bibliotekets roll:

Vad tycker du att biblioteket ska göra? Vad tycker du är deras liksom område? För det här med forskarstöd det har ju inte funnits så jättelänge. Och det tycker jag faktiskt är alldeles utmärkt. Så man kan ju också fundera på hur stort ska biblioteket vara. Vad ska de ta sig an liksom? Och det är en pengafråga i slutändan.

Den sista meningen i citatet belyser de ekonomiska aspekterna. Forskare 1 ger här uttryck för ett perspektiv där de ekonomiska resurser får avgöra vilka uppgifter som åläggs biblioteket. De roller och den expertis som olika grupper tillskrivs är således delvis en produkt av yttre omständigheter.

6.1.2.1 Kvalitetskriterier som delegering

Trots att arbetet med det extra publiceringsstödet kan ge upphov till upplevelser av en otydlig bibliotekarieroll, vittnar bibliotekarierna också om en aspekt av det extra publiceringsstödet som underlättar det egna arbetet, nämligen de kvalitetskriterier som satts upp för att bedöma tidskrifterna som publiceringsavgift ansökts för. Bibliotekarie 1 menar att arbetet inte skulle fungera utan kriterierna:

Och de [kriterierna] är ju på ett sätt tydliga och enkla för oss och vi skulle ju inte klara oss utan dem. För vi kan ju inte säga ja till allting, det skulle ju liksom inte funka. För då skulle vi absolut främja publicering som inte är bra för forskaren och inte är bra för LU.

Enligt bibliotekarie 1 i citatet ovan är kriteriernas främsta funktion att de underlättar arbetet att identifiera tidskrifter som inte anses hålla tillräckligt hög kvalitet. Bibliotekarie 3 är inne på ett liknande resonemang, men framhåller också kvalitetskriterier som ett sätt att underlätta kommunikationen mellan bibliotekarie och forskare. Kvalitetskriterierna skapar, enligt bibliotekarie 3, en enklare grund för att förmedla den egna bedömningen av en tidskrift till forskare:

Då är det ganska bra att vi har de här vitlistorna som vi använder. Så där kommer de verkligen väl till pass liksom. För att annars kan det bli en lite speciell situation. Det är svårt att stå på sig kanske och motivera [vad] min bedömning är. Det är väldigt luddigt ibland. Jag tycker mig kunna se ganska så fort om en tidskrift är lite fishy och om jag kan rekommendera den. Men det är en helt annan sak att skriva det och motivera i ett svar till en forskare också.

I teorikapitlet nämndes hur Latour (1999, s. 187) beskriver delegering av uppgifter från mänskliga aktörer till icke-mänskliga aktörer. Jag vill tolka kvalitetskriterierna som en delegering av mänskliga aktörers handlande och intressen till en icke-mänsklig företeelse. I citatet ovan menar bibliotekarie 3 att hen visserligen själv kan bedöma en tidskrifts kvalitet men upplever det som problematiskt att kommunicera denna bedömning till forskare. Genom att delegera bedömningen av en tidskrifts kvalitet till förutbestämda kvalitetskriterier och vitlistor förlängs således den mänskliga aktörens bedömning till en icke-mänsklig aktör, något som verkar innebära en kommunikativ fördel. På samma sätt som David M. Levy (2003, ss. 29-31) beskriver digitala dokument som talande ting ser jag det extra publiceringsstödet kvalitetskriterier. Kriterierna är visserligen kurerade av mänskliga aktörer men blir, i och med att de fastställs, fyllda med den kommunikativa förmåga som bibliotekarie 3 vittnar om. Även om den slutgiltiga bedömningen inte nödvändigtvis är annorlunda – det vill säga att ungefär samma typ av tidskrifter identifieras som icke-seriösa – omformuleras bedömningen i och med kriteriernas fastställande från en persons individuella bedömning till ett påtvingande faktum som inte går att bortse ifrån (om tidskrifter inte uppfyller kraven är forskaren inte heller berättigad till finansiellt stöd). Precis som i Latours (1999, s. 186) exempel med farthindren omformuleras alltså målet från abstrakt till praktiskt.

I metodkapitlet nämndes Latours (2015, s. 52) syn på aktörer som medlare och inte mellanhänder. De bibliotekarier som arbetar med det extra publiceringsstödet ger uttryck för att de kan uppleva sin roll som mellanhänder mellan forskare, ekonom

och förlag. Genom att tolka publiceringsstödet kriterier som en kommunikativ funktion och en delegering av en uppgift, kan bibliotekariernas roll som medlare i stället framhållas. Genom att bibliotekarierna hänvisar till det extra publiceringsstödet kriterier medlar de mellan olika föreställningar och intressen om hur en tidskrifts kvalitet ska bedömas.

6.1.3 Publiceringsval och kompetensmonopol

Bibliotekarie 1 ger uttryck för att det finns utrymme för forskare och bibliotekarie att lära av varandra inom ramen för det extra publiceringsstödet. Lärande tycks främst kunna ske i diskussioner om hur man ska bedöma en tidskrifts seriositet och undvika rovtidskrifter. Även i diskussion kring mer strategiska frågor, som till exempel vilken nivå av renommé i form av prestige och genomslagskraft som forskaren ska sträva mot, tycks lärande ske. Bibliotekarie 1 ger dock uttryck för att möjligheten till lärande försvåras när forskaren skickar in sin ansökan om finansiellt stöd *efter* att manuskriptet redan skickats till tidskriften. Om diskussion mellan bibliotekarie och forskare kring tidskriftsval i stället kommit upp tidigare i processen menar bibliotekarie 1 att det vore lättare att leda forskare bort från oseriösa tidskrifter. Bibliotekarie 1 utvecklar:

Men sen finns det ju också de som bara publicerar och sen skickar oss en faktura, så då har vi aldrig hunnit kolla det och då händer det ju att vi säger nej för att tidskriften helt enkelt inte är okej. Det har ju hänt ett par gånger faktiskt, tyvärr. Och det är ju synd för att hade det gått via oss så hade vi kunnat leda dem bort ifrån den tidskriften. Men då är det redan för sent.

Föreställningen om att lärande mellan bibliotekarie och forskare lättare skulle uppstå om diskussion om publiceringsval uppstod tidigare i publiceringsprocessen återfinns även hos forskare 2. Vid frågan om hur hen tänker kring mer strategiskt stöd från biblioteket i publiceringsfrågor, sådant som gick bortom det rent finansiella, lyder svaret från forskare 2:

But then it [stöd från biblioteket i publiceringsfrågor] often comes too late. It often comes when the article has already been accepted. So that's why if its beforehand – good. Otherwise, the only thing we can do is [remember] if it's journals that should be included in this APC help. Yeah, that's something we could perhaps propose.

Forskare 2 vittnar här om att diskussioner kring publiceringsval kommer efter att manuskriptet redan skickats in till tidskriften. Även om en diskussion om publicering är önskvärd så upplever forskare 2 inte att möjligheten till diskussion och stöd uppkommer vid rätt tillfälle.

Att lärandeprocessen sker i en viss ordning tycks vara viktigt för bibliotekarie 1. Bibliotekarie 1 beskriver en önskvärd process och ordning där forskaren först väljer ut tidskrifter den skulle vilja publicera i, och bibliotekarien sedan utgör ett stöd i att sondera ifall tidskriften ingår i ett avtal eller om extra finansiellt stöd behövs:

När jag har kontakt tidigt med forskare så brukar jag rekommendera den att den ska plocka ut ett antal tidskrifter som den skulle vilja publicera i. Ta fram en 5-6 stycken som du ändå tycker ligger inom både ditt ämnesområde, men också kanske inom den typen av renommé som du är ute efter. Liksom, hur högt kan du sikta? Kan du sikta på Science och Nature redan nu eller behöver du ta något lite mittemellan? Och så plockar du ut de 5-6 stycken och sen börjar vi kolla vilka vi har avtal med eller vilka vi kan söka det extra stödet för. Så att man liksom gör det i rätt ordning.

I frågor gällande bedömningen av kvalitet visade det sig att vem som ansvarar för vad var något bibliotekarierna reflekterade över. Bibliotekarie 3 ger uttryck för att biblioteket inte kan bedöma kvalitet bortom att neka stöd till publicering i oseriösa tidskrifter. Beslut kring kvalitetskriterier måste i stället komma från forskningsnivå, menar bibliotekarie 3:

När vi var ute och frågade i forskningsnämnden till exempel så tyckte jag väl att vi fick ganska så klara besked om att när det gäller de här kvalitetsaspekterna, eller hur vi ska bedöma tidskrifter och så där, att vi egentligen borde fortsätta som vi gjort. Att vi på något sätt förhåller oss ganska så neutrala till de här sakerna, att det inte är bibliotekets ansvar. Alltså det ansvar som vi åtagit oss att kolla så att inte några pengar går till några bedrägeritidskrifter, det är en bra grej. Men i övrigt så måste den här diskussionen om kvalitativa publikationer [...] det ska inte ligga på oss riktigt. Utan att det är ju en diskussion som man måste föra på forskningsnivå liksom.

Citatet från bibliotekarie 3 belyser även en idé om att biblioteket ska förhålla sig neutralt till val av tidskrift. Detta perspektiv kan ses mot bakgrund av en föreställning om forskares fria val. Att biblioteket inte ska ha synpunkter på forskares publiceringsval är något som bibliotekarie 2 ger uttryck för. I ett resonemang om att det saknats mer strategiska diskussioner kring publiceringsval hänvisar bibliotekarie 2 till en ovilja att styra forskare i deras publiceringsval:

Samtidigt är det ju svårt för när fonden var ny och vi valde att inte ta den diskussionen med forskare så var ju en anledning att det är så otroligt viktigt att inte ha synpunkter på forskarnas val av publicering och forskarnas val över huvud taget. För vi är ju en stödfunktion och det är ju en... det är svårt att ge sig in i något som skulle kunna äventyra den fria forskningen. [...] Så vi får ju var noga med att inte ha synpunkter på det.

De olika roller som bibliotekarier respektive forskare tilldelas inom ramen för det extra publiceringsstödet och publiceringsval kan tolkas utifrån den ögla i översättningsprocessen som Latour (1999, s. 103) kallar autonomisering, där inre hierarkier och kompetensmonopol skapas inom institutioner. Latour redogör

visserligen för institutioner i bemärkelsen universitet och forskningsinstitut. Här skulle jag emellertid vilja applicera en bredare definition av begreppet institution för att analysera det extra publiceringsstödet utifrån begreppet autonomisering. Här kan vi tänka på publiceringsval och val av tidskrift som ett fält, där olika grupper med olika kompetenser ska samlas med sina respektive intressen och perspektiv. Å ena sidan har vi forskarna, som av de intervjuade bibliotekarierna tillskrivs kompetensen att avgöra vad som är en kvalitativ tidskrift utifrån innehåll. Forskarnas kompetens ligger här just i deras expertkunskap inom ett område, och den medföljande förmågan att orientera sig inom ämnet. Å andra sidan har bibliotekarierna kompetensen att titta på mer tekniska faktorer som eventuella sätt att finansiera publiceringsavgifter. Bibliotekarie 3:s utsaga om att biblioteket har ett uppdrag att se till att rena rovtidskrifter inte finansieras, men att biblioteket i övrigt inte ska vara del i en diskussion om kvalitet, tolkar jag som samma tendens att främst se den egna kompetensen som just teknisk. Uppfattningen om biblioteket som en stödfunktion, som bibliotekarie 2 nämner, kan kanske ses som en bakgrund till denna föreställning om den egna rollen. Om vi tolkar det extra publiceringsstödet som en typ av institution, med en egen organisation och regelverk för vem som ska göra vad, har det inom ramen för det extra publiceringsstödet uppkommit kompetensmonopol – där forskare och bibliotekarier tillskrivits olika kompetenser som gör dem kapabla att bedöma och vara en del av diskussionen kring hur kvalitativ publicering kan se ut.

6.2 Dolda kontroverser? Det extra publiceringsstödet och föreställningar om vetenskaplig kommunikation

I den här delen vill jag fördjupa analysen och fokusera mer på informanternas föreställningar om vetenskaplig kommunikation utifrån det extra publiceringsstödet. Först kommer bibliotekariernas föreställningar om vetenskaplig kommunikation och open access med utgångspunkt i det extra publiceringsstödet att diskuteras. Här kommer jag främst att fokusera på hur bibliotekarierna resonerar kring det extra publiceringsstödet som ett sätt att främja en typ av vetenskaplig kommunikation som anses önskvärd. Andra delen fokuserar på hur forskarna resonerar kring vetenskaplig kommunikation och det extra publiceringsstödet. I denna del blir det tydligt hur viktigt incitamentsstrukturer utanför det extra publiceringsstödet och forskningsbiblioteket är.

6.2.1 Publiceringsstödet och omformulering av mål

Bland bibliotekarierna tycks det finnas en föreställning om att det extra publiceringsstödet utgör en motvikt till de transformativa avtalen, som är viktig för

att främja forskarnas frihet och en mer diversifierad open access-publicering. Bibliotekarie 3 betonar vikten av att möjliggöra publicering i en mer diversifierad mängd kanaler, och att det extra publiceringsstödet har ett existensberättigande just som alternativ till de transformativa avtalen:

Men som princip så tycker jag att det är viktigt att vi stöttar publicering i andra typ mindre kanaler. Mer självständiga tidskrifter och så där. Med de här transformativa avtalen så är det ju de enorma, traditionella förlagen. Som forskarna vill publicera sig i, absolut, och det är ju det vi jobbar med hela tiden. Följa dem och se till att de kan publicera sig. Eller understödja det liksom. Men att ja, som en princip... Jag hade tyckt att det varit lite sorgligt om man hade tagit bort det alternativet och helt gått över till den här transformativa delen.

Bibliotekarie 2 framhåller det extra publiceringsstödet som en förebild för de transformativa avtalen, och menar att de transformativa avtalen utgör en styrning av forskares publiceringsval eftersom de skapar incitament att publicera sig i de kanaler där publiceringsavgifter redan är betalda:

Jag tycker att de transformativa avtalen borde bli mer som LU:s publiceringsfond. Men jag tror fortfarande att det kommer att finnas ett behov [av stödet i framtiden]. Just när det handlar om att det nu är så att vi inte ska... Forskning ska vara fri, vi ska inte styra forskare i var de ska publicera. Sen är det de facto så att de transformativa avtalen är ett incitament för att publicera sig i de tidskrifter där APC:er redan är betalda. Då ska fonden finnas som en motvikt. Och som en motvikt för att uppmärksamma mindre förlag [...] Så det är absolut en uppgift där. Vi kan ju inte bara finansiera forskning i de stora förlagen, det vore ju katastrofalt.

Det extra publiceringsstödet framhålls också som en medvetandegörande faktor som uppmärksammar forskare på vad vetenskaplig publicering kostar. Bibliotekarie 1 ger uttryck för att det extra publiceringsstödet har en fördel i att det blir tydligt hur stor varje enskild publiceringsavgift faktiskt är:

Det som kan vara bra med fonden är att man verkligen ser vad saker kostar. Och då kan forskare verkligen få det svart på vitt. Jag tror att det kan vara ganska nyttigt. I avtalen så är det ju väldigt mycket som blir osynligt. Det ser ut som om allting är gratis och det är så långt ifrån gratis. Så på det sättet kan det vara ganska nyttigt.

Synen på det extra publiceringsstödet som en motvikt till de transformativa avtalen tycks ha funnits redan vid avtalens tillkomst. Bibliotekarie 4 menar att de transformativa avtalen ledde till ett ifrågasättande av fonden. För att försvara fonden hävdades vikten av att främja publicering i kanaler som inte ägdes av de stora förlagen. Som svar på frågan om hur de transformativa avtalens intåg påverkade det extra publiceringsstödet berättar bibliotekarie 4:

Det [de transformativa avtalens intåg] ledde också till ett ifrågasättande av fonden. Ska vi betala både där och där? Och vi försökte hävda då att fonden behövs ju. Att vi kan ju inte bara stödja

de här gamla förlagen som suger pengar ur universiteten och inte bidrar till en utveckling av den vetenskapliga kommunikationen.

Berättelsen om fonden som en motvikt till de transformativa avtalen, ett alternativ som kan gynna mindre förlag och bredda möjliga publiceringskanaler, kan tolkas utifrån hur Latour (1987, ss. 108-115) beskriver omformulering av intressen inom översättningsprocessen. När det extra publiceringsstödet införs är den ett sätt att framhålla öppet tillgänglig publicering och göra open access-publicering möjlig för forskare; ett medel för att explicit försöka övertyga forskarna om att publicera open access. Bibliotekarie 2 beskriver att det extra publiceringsstödet vid sin uppkomst användes ett sätt att uppmuntra och ge incitament till forskare att publicera sina resultat open access:

Förutom att det var ett sätt att rent praktiskt få forskare att publicera open access så var det också ett sätt att... Liksom ett marknadsföringsverktyg för open access. Då kunde vi också säga att, ja men vi erbjuder också det här stödet. Det fanns ju inte finansiärskrav på det sättet då heller. Det fanns inte krav från regering. Det fanns inte krav från universitetsledningen. Utan allt det har kommit efteråt.

Bibliotekarie 2 vittnar om att det extra publiceringsstödet uppkom i en kontext där krav från forskningsfinansiärer och universitetsledning att publicera öppet tillgängligt inte fanns. Citatet knyter också an till den del av översättningsprocessen som Latour (1999, s. 105) kallar offentlig representation och insocialiseringen av ett fenomen i ett kollektiv. Även om marknadsföringsverktyg här syftar på ett sätt att få forskare att i högre grad tänka på open access-publicering, spelar den offentliga representationen en roll i att göra ett fenomen etablerat, både inomgruppsligt (till exempel inom forskarcommunityn) och i samhället i stort. Utifrån detta perspektiv kan det extra publiceringsstödet vid sin start ses som ett sätt att socialisera in open access som ett nytt sätt att publicera forskningsresultat.

Det extra publiceringsstödet kan även, innan de transformativa avtalen, ses som en genväg för open access-publicering. I teorikapitlet redogjordes för hur Latour (1987, s. 111) ser just skapande av genvägar som en del i översättningen av intressen. Innan det fanns avtal utgjorde det extra publiceringsstödet, genom att erbjuda stöd till publiceringsavgift, en enklare väg för en forskare att publicera sig i en öppen tidskrift med publiceringsavgift. Som bibliotekarie 4 berättar i citatet ovan behövde det extra publiceringsstödet försvaras i och med de transformativa avtalen - för att tala med Latour behövde intressena omformuleras. Denna omformulering kan tolkas som att ett nytt problem har formulerats – de transformativa avtalen gynnar en viss typ av förlag och skapar incitament hos forskare att publicera i vissa tidskrifter. Det extra publiceringsstödet blir således en

lösning på det nya problemet. Legitimiteten skapas nu i relation till de transformativa avtalen. Den nya problemformuleringen (som kan formuleras i termer av ”transformativa avtal leder till en ensidig publicering som enbart gynnar vissa typer av förlag”) leder i sin tur till ett nytt mål: universitet bör vara del i att gynna en alternativ typ av open access-publicering och inte enbart de stora förlagen. Perspektivet kan belysas av bibliotekarie 3 som framhåller det extra publiceringsstödet som en väg till en hållbar open access-publicering:

Om man tänker, avtalen har vi ju inte haft så himla länge egentligen. Och då har det ju varit på något sätt att vi velat stötta open access-publiceringen med en... Vad ska man säga, en hållbar och rimlig open access-publicering. Det kan man ju såklart ifrågasätta om det verkligen är hållbart med den här *pay to publish*-modellen. Det kan man ju ha åsikter om. Med [det extra publiceringsstödet] så har det ju varit mer då att det stått i förhållande till hybridmodellen då i stället. Som på något sätt... Att det vill vi ju liksom inte stötta.

En annan omformulering eller omstrukturering av det ursprungliga målet är publiceringsstödet till open access-publicering av böcker. Bibliotekarie 2 vittnar om att det extra publiceringsstödet har diskuterats utifrån en rättvisaspekt, eftersom stödet främst används av forskare inom medicin. Bokfonden, stödet till open access-monografier, beskrivs av Bibliotekarie 2 som ett sätt att motverka snedfördelningen av vilka ämnen som använder publiceringsstödet:

En annan viktig del är att bokfonden nu är en etablerad och fast del av publiceringsfonden. Och det tycker jag också är väldigt viktigt för att just komma från den här snedvridningen av fakultetsanvändningen. För att den stora användningen kommer från HT och S [Humanistiska och Teologiska fakulteterna respektive Samhällsvetenskapliga fakulteten] som använder vår bokfond. Och det är glädjande.

Att införa stöd även för publiceringsavgift för open access-böcker kan dels ses om en omformulering för att anpassa sig efter intresset från humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnesinriktningar att få finansiellt stöd för open access-publicering. Det kan också ses ur perspektivet att det extra publiceringsstödet är ett sätt att marknadsföra och främja open access. Då kan bokfonden ses som ett sätt att bredda det egna nätverket genom att erbjuda stöd till en mer diversifierad grupp forskare.

6.2.2 Incitamentsstrukturer utanför publiceringsstödet

Som beskrevs i delen ovan resonerade de intervjuade bibliotekarierna kring det extra publiceringsstödet som ett medel där vissa föreställningar om vetenskaplig kommunikation och open access kunde realiseras. Hur resonerar då användarna kring det extra publiceringsstödet utifrån sina egna föreställningar om vetenskaplig kommunikation och open access? När de intervjuade forskarna diskuterade open

access-publicering utgick de främst från incitamentsstrukturer utanför det extra publiceringsstödet och forskningsbiblioteket. Ovan beskrevs hur det extra publiceringsstödet till en början använts som ett marknadsföringsverktyg för open access. De intervjuade forskarna vittnar om att det främsta incitamentet att publicera forskningsresultat open access är krav från finansiärer. På frågan om motivationen bakom att publicera open access svarar forskare 1:

Har man externa pengar så måste man. Och likadant när man skriver forskningsansökningar, då lovar man också att det är open access. Så har man resultat från ett sådant, då måste man välja någonting [open access]. Men det är ganska lätt. Alltså i Sverige är det ganska lätt därför att universiteten har slagit sig samman och har många avtal. Så det är ju ingen brist på val.

Citatet ovan belyser även den diskussion som fördes tidigare om det extra publiceringsstödet i relation till de transformativa avtalen. Forskare 2 för ett liknande resonemang och diskuterar även prestige, och hur både en tidskrifts genomslagskraft och krav från finansiärer om öppen publicering påverkar valet av publiceringskanal:

The journal impact is more important than having this open access option, still today. Because it provides you with so much benefit later on, so much exposure. Also, it gives you a lot of visibility which is important in order for you to get other grants for your research. So, if you have to choose between a prestigious journal not open access or a less prestigious open access, I would probably take the more prestigious, still now. That being said, there is also an important, not pressure but incentive from grant agencies, importantly the European Union, where if you receive a specific grant, you're obliged to publish open access. Here you don't have a choice. Anyhow, even the biggest journals now, they have open access. They have this dual option: cheap not open access, or open access and pay more.

Bibliotekarie 1 ger också uttryck för att forskningsfinansiärer är drivande i att skapa incitament till att publicera open access, och att dessa incitament har större påverkan än transformativa avtal eller det extra publiceringsstödet:

Men det tror jag inte beror på fonden eller avtalen utan jag tror att det mycket beror på att det kommer påtryckningar från andra håll på att det man publicerar ska vara öppet tillgängligt. Att det kommer från finansiärer och det kommer från... Ja de som de får sin finansiering ifrån. Så att nu har ju det på ett sätt flippat. Nu är det ju inte vi som pushar för den öppna tillgängligheten, utan nu kan vi hjälpa till att leda fram till den i stället när de har det kravet på sig.

Citatet ovan belyser en skiftande roll för biblioteket. Bibliotekarie 1 beskriver situationen som ”flippad”, om det tidigare var biblioteken som försökte ge forskarna incitament att publicera open access har forskningsfinansiärerna nu övertagit denna roll. Bibliotekets roll har i stället blivit att göra det möjligt för forskarna att leva upp till de krav på open access som de har ställda på sig från andra håll. På så vis blir det extra publiceringsstödet funktion från

marknadsföringsverktyg till möjliggörare av en mer diversifierad open access-publicering symptomatisk för forskningsbibliotekens förändrade roll.

Det faktiska ekonomiska stödet, att få publiceringsavgift finansierad, är det huvudsakliga behov som det extra publiceringsstödet ska täcka. Hur stor vikt de intervjuade forskarna lägger vid publiceringsavgifter i sina publiceringsval skiftar emellertid starkt. Forskare 1 ger inte uttryck för att publiceringsavgifter utgör ett speciellt hinder i öppen publicering, och menar att det är otänkbart att betala en publiceringsavgift själv. De transformativa avtalen verkar vara en viktig faktor för denna inställning. En anekdot kring en kollega från ett land som saknar avtal bekräftar avtalens roll:

Jag betalar ingenting själv. [...] Och de flesta stora förlagen som vi publicerar i har Lund avtal med. [...] Så då är det ju helt oproblemiskt, då går det helt automatiskt. Men tar inte heller någons tid i anspråk. De ser ju det på förlaget, att det finns ett avtal. Det som är lite svårt som man måste veta om man skriver tillsammans med andra är ju förstås att corresponding author måste vara härifrån. Jag hade någon, det var också i [Förlag], en artikel. Och då skrev jag tillsammans med en kollega från [Land], och de hade inget avtal. Så fick vi ändra corresponding author.

Forskare 2 ger uttryck för publiceringsavgifter som en betydligt mer problematisk punkt i publicering. Forskare 2 menar att om det inte finns finansiellt stöd att få så betalas publiceringsavgiften med pengar från en allmän forskningsbudget. Att betala publiceringsavgift kan således stå i konflikt med att budgetera för forskningsutrustning eller löner. På frågan om hur publiceringsavgifter betalas när avtal eller finansiellt stöd inte finns att tillgå svarar forskare 2:

With in-house money, unfortunately. So, we have a certain package or budget, and we can use it for publication. But it's the same budget that's for experiments and salaries and things like that. So, what you spend on publishing you don't spend elsewhere.

Forskare 3 ger uttryck för en syn på publiceringsavgifter som ett nödvändigt ont, att kostnaden för publicering inte är något som är särskilt prioriterat i val av tidskrift. Forskare 3 uttrycker emellertid att det hade varit önskvärt att publicering var billigare, men betonar att publiceringskanalers genomslagskraft är den viktigaste faktorn i valet av tidskrift. På frågan om hen tror att andra forskare resonerar på liknande sätt om publiceringsavgifter lyder svaret från forskare 3:

Att man ser det som att man måste, ett nödvändigt ont eller? Det tror jag nog, ja. Jag tror inte att man tittar på.... Alltså, jag tror inte att man tittar på kostnaderna av att publicera och väljer artikel eller tidskrift efter det. Det tror jag är väldigt sekundärt. Eller inte ens sekundärt, alltså jag tror det kommer ganska långt ner på listan. Bara till exempel, nu kan jag inte riktigt vilka [tidskrifter] som stöds utav biblioteket till exempel. Men på något vis så blir man ju bedömd efter hur man publicerar och det är nog det man tänker allra mest på. Sen om det skulle kosta

ett antal tusenlappar till för en själv, det betyder inte så mycket i stunden, tror jag. Man blir bara glad om pappret kommer in någonstans som har en bra impact och så. Sen hade man ju önskat att det hade varit billigare att publicera i de flesta tidskrifter. Det hade ju varit det önskvärda. Och då hade kanske biblioteket inte ens behövt ersätta.

Forskarna representerar således olika synsätt på publiceringsavgifter och den eventuella påverkan dessa har på val av publiceringskanal.

De intervjuade forskarna lade alltså störst vikt vid renommé, krav från forskningsfinansiärer och förekomsten av transformativa avtal i sina resonemang kring publiceringsval. Det betyder emellertid inte att diskussioner om open access och vetenskaplig kommunikation inte kom upp i relation till det extra publiceringsstödet. Forskare 2 ställer sig kritisk till incitamentsstrukturer som uppmuntrar till kvantitet snarare än kvalitet. Detta menar forskare 2 leder till en urvattning av forskning. I en diskussion om krav på doktorander att publicera en viss mängd artiklar ger forskare 2 uttryck för att publicering i välrenommerade kanaler borde värderas högre än ett högt antal publiceringar:

Perhaps if you have one very good publication you don't necessarily need to publish three little ones or divide the big one in three little publications just to get a diploma. Because that's also better for us you know. When you look on [databas], when you type in whatever terms you are interested in then you have thousands of publications. How many of them are redundant? How many of them could be grouped into a single study? [...] You are just diluting the knowledge. It's making it harder to connect things, you spend more time finding information.

En liknande syn på vad som utgör kvalitativ publicering, publicering i prestigefyllda kanaler snarare än ett högt antal publiceringar, återkommer när forskare 2 diskuterar det extra publiceringsstödet. På frågan om vad hen tycker borde förändras med det extra publiceringsstödet ger forskare 2 uttryck för att stödet skulle fokusera mer på prestigefyllda och välrenommerade tidskrifter. Forskare 2 har vid ett tillfälle fått avslag på en ansökan om stöd till publiceringsavgift via det extra publiceringsstödet och resonerar som följande kring detta:

I understand that it is difficult financially to cover every journal. Perhaps the priority should be given to the top journals, in the end. If the aim is to give an incentive to publish in those. For instance, do you know the Impact Factor score? The one I got refused for was at an Impact Factor of 31. So, for us that's very big. I did not get the funding, but I decided to publish in this journal anyhow because it was a great opportunity. And I received funding for this other article which has an impact of 6. So you see, I would prefer somehow to receive support for the big one, because it's more important, than for the lower one.

Citatet visar på den vikt som forskare 2 tillskriver tidskriftens Impact Factor, en bibliometrisk mätning av en tidskrifts genomslagskraft i termer av citeringar. Forskare 2:s resonemang kan kopplas till den diskussion som fördes ovan om hur

kvalitet ska bedömas och vem som besitter kunskapen att göra sådana bedömningar. Som vi såg då fanns det från bibliotekariernas håll en uppfattning om att biblioteket inte kan avgöra hur kvalitet ska bedömas, utan att detta ansvar ligger på forskarna. Bibliotekarie 2 berättar att det vid det extra publiceringsstödet uppstart fanns en brist på strategiskt publiceringsstöd, med fokus på vetenskaplig kvalitet och vilka publiceringsval som är bra för den enskilda forskaren. I diskussionen kring strategiskt publiceringsstöd återkommer synen på vad som är bibliotekets roll och vad som är forskarnas roll:

Vad vi upptäckte var att det fanns inget riktigt strategiskt publiceringsstöd. Alltså är det bra för forskarna att publicera i de här tidskrifterna även om det är en okej tidskrift, att den är vetenskaplig och har rätt review-metod. Är det kvalitativt? Viktigt för dig? Den typ av diskussioner märkte vi att, eller det stödet märkte vi inte riktigt fanns. En strategisk diskussion kring hur forskare publicerar sig. Det var inte heller något som vi erbjöd utan vi var bara en... Vi tillhandahöll den här tjänsten och vi sa att den typen av diskussioner får tas på fakulteterna och i forskarcommunityt.

Citatet ovan tyder också på en uppdelning mellan det extra publiceringsstödet, bibliotekariernas arbete med stödet och forskarnas syn på vad kvalitativ och strategisk publicering innebär. Bibliotekarierna resonerar kring det extra publiceringsstödet utifrån sina intressen och föreställningar om öppet tillgänglig publicering. Resonemangen visar också att bibliotekarierna inte vill ta några ställningstaganden kring kvalitet.

7. Diskussion och slutsatser

I kapitlet ovan presenterades resultatet från intervjuerna med bibliotekarier och forskare parallellt med min analys av materialet ur ett aktör-nätverksperspektiv. I det här kapitlet vill jag sammanfatta och diskutera de resultat som framkom i kapitel 6 i relation till forskningsfrågorna och tidigare forskning. Dispositionen på kapitlet kommer att följa de tre forskningsfrågorna som presenterades i *1.3 Frågeställningar*. Först kommer interaktionen mellan forskare och bibliotekarier inom ramen för det extra publiceringsstödet att diskuteras. Sedan avhandlas hur interaktionen mellan aktörerna inom ramen för det extra publiceringsstödet påverkar bibliotekariernas arbete och forskarnas publiceringsval. Till sist diskuteras hur aktörerna förhåller sig till det extra publiceringsstödet utifrån föreställningar och idéer om vetenskaplig kommunikation. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av slutsatserna, utvärdering av studien och uppslag till vidare forskning.

7.1 Interaktion mellan aktörerna

Hur kan interaktionen mellan de aktörer som har undersökts beskrivas? Utifrån resultatet som presenterades i kapitlet ovan är den främsta typ av interaktion mellan bibliotekarier och forskare den lärandesituation som kan uppstå i mötet mellan de två aktörerna inom ramen för det extra publiceringsstödet. Denna lärandesituation uppstod i diskussioner mellan bibliotekarie och forskare om val av tidskrift. Som presenterades var denna interaktion starkt påverkad av en föreställning om vem som kan och bör göra vad i en sådan lärandesituation. Utifrån ett aktör-nätverksperspektiv beskrevs dessa föreställningar om vem som besitter vilken kunskap som kompetensmonopol. Forskarna har kompetensmonopol på ämneskunskap och vilka tidskrifter som anses välrenommerade inom det egna forskningsfältet. Bibliotekariernas kompetensmonopol ligger i stället i det tekniska, som att veta hur forskaren rent praktiskt ska ta sig till väga för att finansiera en publiceringsavgift. Hur de intervjuade bibliotekarierna i den här studien beskrev sin syn på gränsdragningen mellan bibliotekarie och forskare i publiceringsval liknar hur en av de medverkande bibliotekarierna i Hansson och Johannessons (2013, s. 235) studie beskriver publiceringsstrategi: forskaren ska bestämma var och hur hen vill publicera, bibliotekets roll är att sprida och tillgängliggöra information, samt informera om alternativa vägar.

Av resultatet framkom att en av de intervjuade bibliotekarierna hade en uppfattning om en önskvärd process kring hur lärande mellan bibliotekarier och forskare skulle gå till. Bibliotekarie 1 beskrev en process där forskaren skulle börja med att själv välja ett antal tidskrifter som hen önskade publicera i, och att bibliotekariens roll sedan var att ge stöd i de tekniska och praktiska frågorna som vilka avtal som finns eller om extra publiceringsstöd skulle vara aktuellt. Bibliotekarie 1:s utsaga liknar det bibliotekarieperspektiv som lyfts i Laras (2015, s. 7) artikel, där Lara framhåller biblioteket som en instans som kan utbilda och medvetandegöra forskare kring öppet tillgänglig publicering i alltifrån kostnadseffektiv publicering till hur man undviker oseriösa förlag. Även om Laras artikel inte nämner just detta tillvägagångssätt tyder bibliotekarie 1:s idé om hur en publiceringsprocess ska gå till på en föreställning om biblioteket som en medvetandegörande instans som ska hjälpa forskare att göra informerade val. Föreställningen om biblioteket som en medvetandegörande instans skulle jag vilja hävda med fördel kan förstås utifrån ett perspektiv där forskare och bibliotekarier har olika kompetensmonopol. Genom att knyta en viss typ av kompetens till de båda yrkesgrupperna kan legitimitet för forskarnas och bibliotekariernas roll hävdas. För bibliotekariernas del blir kunskapen kring open access-publicering ett sätt att legitimera den egna rollen. Lärande och medvetandegörande kan därmed ses som en konsekvens av att en viss yrkesgrupp fått monopol på vissa kunskaper och kompetenser.

Från forskarnas perspektiv är det dock viktigt att påpeka att de intervjuade forskarna inte vittnade om samma typ lärandeprocess som bibliotekarierna gjorde. Två av de intervjuade forskarna beskrev att de hade mycket lite kontakt med biblioteket i samband med ansökningen till det extra publiceringsstödet. En av forskarna, forskare 3, hade visserligen haft mer kontakt med biblioteket i och med att det hade uppkommit praktiska svårigheter med betalningen av publiceringsavgiften. Interaktionen som beskrevs av forskare 3 präglas emellertid inte av lärande. Snarare vittnar forskare 3 om att det var en brist på information om hur det extra publiceringsstödet fungerar som ledde till förvirring och att den extra kontakten uppstod. Svaret på frågan om hur interaktionen mellan forskare och bibliotekarier inom ramen för det extra publiceringsstödet kan beskrivas är således tudelat. Det skapas möjlighet till lärande och medvetandegörande inom ramen för det extra publiceringsstödet. Samtidigt har ingen av de intervjuade forskarna tagit del av den typen av lärande. Som presenterats hade både forskare 2 och forskare 3 starka föreställningar om hur viktigt en tidskrifts genomslagskraft är i val av publiceringskanal. Kanske är tilltron till det egna kompetensmonopolet, att kunna avgöra vilka tidskrifter som är mest välrenommerade inom det egna fältet, så pass

stor att forskarna inte upplever något behov att ta del av bibliotekariernas kompetens.

I litteraturgenomgången nämndes hur Monson, Highby och Rathe (2014, s. 317) berört det från bibliotekariers håll upplevda kunskapsglappet mellan forskare och bibliotekarier gällande frågor kring open access-publicering. I Monson, Highby och Rathes studie menar en av de tillfrågade bibliotekarierna, gällande frågan om vilka kunskaper och kompetenser bibliotekarier för till publiceringsfonder, att forskare är begränsade i sin syn på open access-publicering på grund av sina erfarenheter som författare och redaktörer. Bibliotekarier framhålls i stället som bättre på att se till de ekonomiska aspekterna av publicering. Även diskussionen om eventuella kunskapsglapp mellan forskare och bibliotekarier skulle kunna förklaras utifrån perspektivet kring kompetensmonopol. Om perspektiven kring var man lägger fokus gällande öppen publicering skiftar mellan forskare och bibliotekarier, vilket även denna uppsats resultat antyder, beror det snarare på att de respektive grupperna utvecklat olika kompetenser beroende på hur deras roll och deras intressen ser ut. För forskare är det inte förvånande att perspektiv på publicering i första hand utgår från vad som är önskvärt som författare eller redaktör. På samma sätt är det inte oväntat att bibliotekarier som arbetar med vetenskaplig kommunikation oftare tänker på publiceringens kostnader och resurser. Min förhoppning är emellertid att den här uppsatsen gjort det tydligt att de olika kompetensmonopolen är beroende av varandra. De intervjuade bibliotekarierna var tydliga med vilka typer av kompetenser de själva ansåg sig ha och vilka kompetenser de litade på att forskarna bar på. Båda typerna av kompetens, bibliotekariens tekniska och forskarens ämnesmässiga, är dock centrala för att göra ett välavvägt publiceringsval.

7.2 Hur påverkar aktörerna varandra?

Forskningsfråga två rörde hur bibliotekariernas arbete och forskarnas publiceringsval påverkades av interaktionen dem emellan. Från de intervjuade bibliotekariernas utsagor kan interaktionen med forskare inom ramen för det extra publiceringsstödet sägas ge upphov till en roll de betraktade som liggande utanför den egna kompetensen. Samtidigt är det genom det extra publiceringsstödet utformning och dess kriterier som bibliotekarierollen cementeras. Både bibliotekarie 1 och bibliotekarie 3 upplevde att de i samband med arbetet med det extra publiceringsstödet kunde hamna i rollen som mellanhand. Dels fick de förmedla information om ekonomi som låg utanför vad som upplevdes som den egna expertisen, dels blev bibliotekarierna ibland en mellanhand mellan forskare och förlag. Anmärkningsvärt är hur bibliotekarierna betonade just kommunikation

som en del av bibliotekarierollen, även när den information som kommuniceras upplevdes som liggande utanför den egna rollen. I kapitel 6 beskrevs de kvalitetskriterier som finns för det extra publiceringsstödet som en delegering av bibliotekariernas uppgifter till en icke-mänsklig aktör. Både bibliotekarie 1 och 3 menade att kriterierna underlättade deras arbete, och bibliotekarie 3 menade att kriterierna underlättade kommunikationen med forskare. Mitt resultat kan jämföras med hur Hansson och Johannesson (2013, s. 239) beskriver specialistbibliotekariernas proaktiva förhållningssätt kontra kontaktbibliotekariens kommunikativa. Bibliotekarierna som intervjuats i den här studien kan definieras som specialistbibliotekarier. Genom att besitta ett visst kompetensmonopol skulle jag vilja hävda att bibliotekarierna får ett proaktivt förhållningssätt till det extra publiceringsstödet – den lärandeprocess som kan omgärda val av tidskrift är ett exempel på detta. Samtidigt betonar bibliotekarierna den kommunikativa rollen som självklar, både gentemot forskare och förlag. Att göra en tydlig distinktion mellan å ena sidan specialiserad och proaktiv, å andra sidan kommunikativ och reaktiv tycks för mig fruktlöst. Utifrån resultatet i den här uppsatsen blir det tydligt att bibliotekarierna förhållningssätt till sitt arbete är både proaktivt och reaktivt på samma gång – bibliotekarierna är medskapare av det extra publiceringsstödet samtidigt som de ständigt reagerar på andra aktörers agerande och intressen.

Gällande de intervjuade forskarna är det mest anmärkningsvärda resultatet att de inte tycks påverkas särskilt mycket av det extra publiceringsvalet eller de interaktioner med biblioteket som kan uppkomma i samband med att söka stöd. I stället påverkas forskarna främst av incitamentsstrukturer som ligger utanför forskningsbibliotekens område. I litteraturgenomgången togs Eve och Grays (2020, s. 7) diskussion upp om hur open access blivit associerat med krav på mätbarhet inom akademien och hur ord som ”knowledge transfer” och ”impact” tvingats på forskare. Forskare 1 och 2 vittnade visserligen om krav från finansiärer att publicera open access men ingen av dem beskriver detta krav som särskilt betungande. Forskare 1 tycks se de transformativa avtalen som möjliggörare av öppen publicering. Hen beskrev att det inte finns någon brist på val av open access-tidskrifter, vilket kan tolkas som att kravet på open access inte upplevs som något som direkt begränsar forskaren i valet av publiceringskanal. Forskare 2 sa uttryckligen att tidskriftens genomslagskraft är viktigare än att publicera öppet tillgängligt, men vittnade om hybridpublicering (även om forskare 2 inte använde just detta ord) som ett potentiellt jämkande mellan de två drivkrafterna att publicera i en välrenommerad tidskrift och att publicera open access. Varken forskare 1 eller forskare 2 verkade se just kunskapsöverföring som något påtvingat, sett bortom

finansiärskrav på open access. Forskare 2 gav inte heller uttryck för att publicera i en tidskrift med hög genomslagskraft som ett krav eller tvång, utan i stället något eftersträvansvärt för den egna publiceringen. Forskare 3 beskrev också genomslagskraft som den viktigaste faktorn i val av tidskrift. Att forskare 3 vittnar om att man som forskare blir bedömd efter hur man publicerar tyder dock på att incitamentet att publicera i en tidskrift med hög genomslagskraft kan upplevas som ett krav.

Solomon och Björk (2012, s. 104) visade i sin studie om forskares finansiering av publiceringsavgifter att forskare inom medicin och naturvetenskap i högre utsträckning kunde använda bidragspengar för att finansiera APC:er. Forskare 2 och 3 vittnade om att finansiering för publiceringsavgift kan komma från olika källor – forskare 2 såg publicering som en av flera utgifter som tillkommer under forskningsprocessen. Gyore et al. (2015, s. 12) skriver att publiceringsfonden vid Kansasuniversitet vid sin uppstart hade som avsikt att inte ge finansiellt stöd till forskare som redan fått forskningsbidrag, men att denna regel ändrades när röster höjdes från forskare att bidragen inte räckte till; utgifter för publiceringsavgifter konkurrerade med utgifter för personal och labbutrustning. Forskare 3 beskrev publiceringsavgift som sekundärt i valet av tidskrift men verkade precis som forskare 2 benägen att tänka på publiceringsavgifter som något som måste finansieras oavsett om det finns finansiellt stöd för publiceringsavgift eller inte. Detta kan ställas i kontrast till forskare 1 som inte alls såg publiceringsavgift som något den enskilda forskaren ska bekosta. Hur forskare 2 och 3 beskrev sin syn på publiceringsavgifter kan liknas vid hur forskarna i Halevi och Walsh (2021, s. 391) studie såg på publiceringsavgifter som nödvändiga men orättvisa. Perspektivet kan belysas med hur forskare 3 valde att formulera sin syn på publiceringsavgifter som ett ”nödvändigt ont”.

De intervjuade forskarna påverkas alltså av krav från forskningsfinansiärer och strävan efter publicering i välrenommerade tidskrifter i sina publiceringsval, snarare än av det extra publiceringsstödet. De intervjuade forskarnas intresse kan således beskrivas som att publicera sin forskning i de tidskrifter de anser önskvärda, något som ofta verkar sammanfalla med vilka tidskrifter som har en hög genomslagskraft. Det extra publiceringsstödet blir således en möjliggörare av forskarnas intresse, något de använder snarare än är aktiva medskapare av.

7.3 Förhållningssätt till idéer och föreställningar kring öppen tillgänglig publicering inom ramen för publiceringsstödet

Hur förhåller sig aktörerna till det extra publiceringsstödet utifrån egna föreställningar om vetenskaplig kommunikation? I resultatkapitlet presenterades hur det extra publiceringsstödet blev föremål för bibliotekariernas egna föreställningar om idéer om vetenskaplig kommunikation och öppet tillgänglig publicering. Det extra publiceringsstödet har sedan dess uppkomst varit föremål för omformulering, både för att anpassa sig efter de transformativa avtalens intåg och för att försöka bredda nätverket av forskare som använder det extra publiceringsstödet och publicerar open access. Här vill jag fördjupa detta perspektiv genom att argumentera för att bibliotekarierna agerar språkrör för det extra publiceringsstödet. Som språkrör talar bibliotekarierna för något som inte kan tala (Latour 1987, s. 72), nämligen det extra publiceringsstödet.

Resultaten visade hur det extra publiceringsstödet gått från att ha varit ett marknadsföringsverktyg för open access-publicering till att i stället beskrivas som en motvikt till de transformativa avtalens lutning mot stora förlag. Här kan Latours idé om att ett språkrörs uttolkning av ett ting alltid kommer att ge upphov till kontrovers tas i beaktning (Latour 1988, s. 196). Att det extra publiceringsstödet omformulerats ska kanske ses som ett resultat av ett ifrågasättande av exaktheten i uttolkningen av hur publiceringsstödet skall och bör vara utformat. När de transformativa avtalen gör sitt intåg försvinner legitimiteten i argumentet att publiceringsstödet ska främja open access-publicering (eftersom de transformativa avtalen har skapat en ny möjlighet att publicera öppet tillgängligt), och legitimiteten omformuleras till att publiceringsstödet främjar en viss typ av open access-publicering. Denna omformulering kan således inte enbart förstås i termer av omformulering efter andras intressen, utan också som ett nytt sätt att ”tala för” publiceringsstödet när det gamla sättet ifrågasatts.

Bibliotekarierna, enligt min tolkning, förmedlar således sina intressen genom rollen som språkrör för det extra publiceringsstödet. Bibliotekariernas intresse tolkar jag som en gemensam föreställning om hur vetenskapliga kommunikation och open access-publicering bör vara utformad. I intervjuerna framkom detta intresse på olika sätt hos bibliotekarierna. Bibliotekarie 4 talade om förlag som inte bidrar till utvecklingen av den vetenskapliga kommunikationen. Bibliotekarie 3 om vikten av att främja en hållbar och rimlig open access-publicering. Bibliotekarie 2 gav uttryck för att det vore katastrofalt om biblioteket enbart gav stöd till publicering i de stora förlagen. Dessa uttalanden rymmer en vision om öppet tillgänglig publicering som

diversifierad och inte enbart driven av de stora vetenskapliga förlagen. Att framhålla det extra publiceringsstödet som en väg för att främja just diversifierad och bred open access-publicering är alltså ett sätt att tala för det extra publiceringsstödet och samtidigt hävda det egna intresset.

Vidare kan det extra publiceringsstödet verka som en förlängning av bibliotekariernas intressen och mål. Bibliotekarie 1 menade att det extra publiceringsstödet var bra eftersom det uppmärksammade forskarna på vad publicering faktiskt kostar. Genom att se publiceringsstödet som medvetandegörande kring de destruktiva aspekterna av vetenskaplig kommunikation får det extra publiceringsstödet i någon mån även tala för bibliotekariernas intressen. Att de intervjuade bibliotekarierna framhåller det extra publiceringsstödet som en positiv motvikt till de transformativa avtalen kan liknas vid de resonemang som förs av Horava och Ward (2016, s. 290) i deras artikel om bibliotekskonsortier och avtal med förlag. Konsortier och avtal riskerar att reproducera dysfunktionella element av vetenskaplig kommunikation; bland annat för att författaren aldrig ser hur stor kostnaden för publicering faktiskt är. Precis som bibliotekarie 3 och bibliotekarie 2 diskuterar författarna hur avtal kan leda till en snedfördelning i de publiceringsval som forskarna ser som möjliga: ”This could create an uneven playing field, where some publishers’ journals are being privileged over others.” (Horava & Ward 2016, s. 290). Bibliotekarie 2 ger också uttryck för att denna snedfördelning fungerar som ett styrmedel som inskränker på den fria forskningen, något även Horava och Ward (2016, s. 283) nämner. Min slutsats kan även sättas i relation till hur Boufarss och Harviainen (2021) använder begreppet gate-opener för att beskriva bibliotekariens roll i öppen publicering. Genom att se det extra publiceringsstödet som ett sätt för bibliotekarierna att hävda sina intressen kan bibliotekarierna tolkas både som gate-openers och gate-keepers. Gate-openers i den bemärkelse att de möjliggör öppen publicering, något forskarna uppenbarligen både vill och måste göra. Samtidigt, genom att projicera sina idéer om öppen publicering på publiceringsstödet, kan bibliotekarierna fortfarande, om än i begränsad utsträckning, grindhålla sina intressen och föreställningar om open access.

Som svar på frågan hur bibliotekarierna förhåller sig till det extra publiceringsstödet utifrån egna föreställningar om vetenskaplig kommunikation vill jag således hävda att bibliotekarierna använder det extra publiceringsstödet som en aktant. Genom att bibliotekarierna talar för det extra publiceringsstödet får publiceringsstödet agera för att främja en mer diversifierad open access-publicering. Samtidigt kan det

ifrågasättas i vilken mån det extra publiceringsstödet verkligen fått agens i att påverka andra aktörer. Ovan framkom tydligt att de intervjuade forskarna främst påverkades av andra faktorer än det extra publiceringsstödet. Att vara ett språkrör innebär enligt Latour (1988, s. 196) att den egna tolkningen av det ting man talar för ska framstå som uppenbar, att den som lyssnar på språkröret ska uppfatta representationen som den egna tolkningen. Resultatet i den här uppsatsen visar emellertid inte att bibliotekariernas syn på det extra publiceringsstödet är den självklara tolkningen även för forskarna. I stället tycks de båda grupperna tolka stödet utifrån sina egna perspektiv och intressen – bibliotekarierna genom sina föreställningar om vad vetenskaplig kommunikation ska vara och forskarna utifrån sina önskemål om att kunna publicera i vissa typer av kanaler.

7.4 Avslutande reflektion och vidare forskning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka relationen och interaktionen mellan forskare, bibliotekarier och det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. Syftet byggde på hypotesen att det genom att undersöka dessa aktörers relation och interaktion blir möjligt att blotta gemensamma föreställningar liksom meningsskiljaktigheter gällande öppen publicering och vetenskaplig kommunikation. Slutsatserna kan sammanfattas som följande. Det extra publiceringsstödet öppnar upp för gemensamt lärande mellan forskare och bibliotekarier, lärandet är emellertid omgärdat av fasta föreställningar om vilka kunskaper och kompetenser som de båda grupperna innehar. Vidare kan bibliotekariernas roll inom ramen för publiceringsstödet både beskrivas som en medlare och kommunikativ roll med grupper som forskare och förlag. Samtidigt som bibliotekarierna ser denna roll som liggandes utanför den egna kompetensen använder de det extra publiceringsstödet utformning för att cementera den egna rollen, något som blir tydligt i de kvalitetskriterier som finns för att få stöd för publiceringsavgift. Forskarna använder i stället det extra publiceringsstödet för att nå sina intressen, att publicera sin forskning i vissa kanaler, men är mindre aktiva i relation till publiceringsstödet. Till sist diskuterades hur bibliotekarierna agerar språkrör för det extra publiceringsstödet – utifrån ett ANT-perspektiv görs publiceringsstödet i samband med detta till en aktant. Ett resultat som förvånat mig är den stora spridningen i hur de intervjuade forskarna förhåller sig till publiceringsavgifter – från inställningen till att aldrig kunna tänka sig betala en publiceringsavgift ur egen ficka till att se det som självklart att vid behov använda den allmänna forskningsbudgeten för att finansiera publiceringsavgift. Trots den utvecklade infrastrukturen för att täcka kostnaderna för svenska forskares öppet tillgängliga publicering är erfarenheterna från de forskare jag intervjuat långt ifrån

homogena. Resultatet visar hur viktigt det är att undersöka frågan om publiceringsavgifter ur ett forskarperspektiv.

Titeln på denna uppsats, ”Bara pengar som skyfflas runt”, ger både en sanningsenlig och en missvisande bild av det extra publiceringsstödet vid Lunds universitet. I mångt och mycket är stödet bara ett vardagligt inslag i både bibliotekarier och forskares arbete, ett pengaflöde som sker rutinartat. Samtidigt är det extra publiceringsstödet mer än bara pengar som skyfflas runt – bakom pengaflödet gömmer sig forskarnas viljor och behov, bibliotekariernas roll och föreställningar kring vetenskaplig kommunikation.

I metodkapitlet diskuterades studiens urval, framför allt gällande de forskare som intervjuats i studien. En kritik som skulle kunna framföras mot studien är att urvalet varit icke slumpmässigt och att studien saknar generaliserbarhet. Studien gör emellertid inte några anspråk på att vara generaliserbar. Målet har i stället varit att belysa det extra publiceringsstödet utifrån både ett bibliotekarie- och forskarperspektiv med utgångspunkt i intervjupersonernas vittnesmål. Min förhoppning är dessa vittnesmål som presenterats i uppsatsen, liksom den sammansatta berättelse som intervjuerna skapat tillsammans, är intressanta som exempel på hur bibliotekarier och forskare *kan* resonera kring en publiceringsfond. Att det finns en viss skevhet i urvalet av forskare respektive bibliotekarier är dock en svag punkt i studien. Som nämnts i metodkapitlet är de bibliotekarier som intervjuats mer involverade i det extra publiceringsstödet, eftersom de interagerar med det i sitt arbete. Studiens slutsatser är ett resultat av denna diskrepans mellan bibliotekariernas och forskarnas interaktion med det extra publiceringsstödet.

Att ha fördjupat både forskarperspektivet och bibliotekarieperspektivet på publiceringsfonder är ett bidrag jag vill framhålla. Kunskap kring forskares perspektiv och användning av publiceringsfonder är relevant för bibliotekarieprofessionen liksom lärosäten och beslutsfattare. Här vill jag också lyfta det fördjupade perspektivet på hur bibliotekarier resonerar kring den egna expertisen i relation till vetenskaplig kommunikation. De transformativa avtalen har nämnts flitigt i uppsatsen, och slutsatserna visar att de intervjuade bibliotekarierna resonerar mycket kring det extra publiceringsstödet just i relation till avtalen. Uppsatsens relevans för att beskriva publiceringsfonders roll i en svensk kontext och mot bakgrund av de transformativa avtalen kan därför betonas. Som nämnts i inledningen är de transformativa avtalens utveckling och framtid – i vilken mån de egentligen kommer kunna beskrivas som transformativa – fortfarande oklar. Om

Bibsam och de svenska lärosätena är på väg bortom de transformativa avtalen, vilken roll kommer då publiceringsfonder att spela? Att fortsätta undersöka publiceringsfonder i Sverige i relation till avtalen är således ett uppslag till vidare forskning. Avtalens framtida roll tangerar även ett ämne som tagits upp i uppsatsen men som skulle kunna ta större plats i vidare forskning – bibliotekens neutralitet i relation till forskares publiceringsval. Flera av de intervjuade bibliotekarierna i uppsatsen resonerade kring var gränsen för bibliotekets inflytande på forskares val av publiceringskanal ska dras. Att undersöka professionens syn på stöd kontra styrning vad gäller open access-publicering är ett spår att fördjupa sig i. Avslutningsvis kan större och mer systematiska studier av liknande slag nämnas som förslag till fortsatt forskning. Att fråga ett större antal forskare, där urvalet skulle kunna vara mer systematiserat utifrån faktorer som forskningsdisciplin och senioritet, skulle vara ett intressant uppslag för framtida forskning.

8. Litteraturförteckning

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Beaubien, S., Garrison, J. & Way, D. (2015). Evaluating an Open Access Publishing Fund at a Comprehensive University. *Journal of Librarianship & Scholarly Communication*, 3(3), ss. 1-12. doi:10.7710/2162-3309.1204

Biblioteken vid Lunds universitet (2023a). *Att välja OA-tidskrift*.
<https://www.ub.lu.se/publicera/open-access/att-valja-oa-tidskrift> [2023-05-22]

Biblioteken vid Lunds universitet (2023b). *Bokfonden*.
<https://www.ub.lu.se/publicera/open-access/bokfonden> [2023-05-22]

Biblioteken vid Lunds universitet (2023c). *Fakta och siffror*.
<https://www.ub.lu.se/om-universitetsbiblioteket/organisation/fakta-och-siffror>
[2023-05-22]

Biblioteken vid Lunds universitet (2023d). *Stöd till publiceringsavgifter*.
<https://www.ub.lu.se/publicera/open-access/stod-till-publiceringsavgifter> [2023-05-22]

Boufarss, M. & Harviainen, J. T. (2021). Librarians as gate-openers in open access publishing: A case study in the United Arab Emirates. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(5), 102425. doi:10.1016/j.acalib.2021.102425

Click, A. B. & Borchart, R. (2019). Library Supported Open Access Funds: Criteria, Impact, and Viability. *Evidence Based Library and Information Practice*, 14(4), ss. 21-37. doi:10.18438/eblip29623

Crawford, W. (2011). *Open Access. What You Need to Know Now*. Chicago: American Library Association.

Cronin, B. (2008). The sociological turn in information science. *Journal of Information Science*, 34(4), ss. 465-475. doi:10.1177/0165551508088944

- De Beer, C. S. (2015). *Information Science as an Interscience. Rethinking Science, Method and Practice*. Waltham, MA: Chandos Publishing.
- Eckman, C. D. & Weil, B. T. (2010). Institutional open access funds: Now is the time. *PLoS Biology*, 8(5), e1000375. doi:10.1371/journal.pbio.1000375
- Eger, T. & Scheufen, M. (2018). *The Economics of Open Access. On the Future of Academic Publishing*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Eriksson, J. (2009). Lund University Supports Publishing in OA Journals: An Examination. *Sciecom Info*, 5(4).
- Eriksson, J. & Bjørnshauge, L. (2009). Lund University Supports Publishing in OA Journals. *Sciecom Info*, 5(1).
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber, ss. 34-54.
- Eve, M. P. & Gray, J. (2020). Introduction. I Eve, M. P. & Gray, J. (red.) *Reassembling Scholarly Communications. Histories, Infrastructures, and Global Politics of Open Access*. The MIT Press, ss. 1-22.
doi:10.7551/mitpress/11885.003.0004
- Greussing, E., Kuballa, S., Taddicken, M., Schulze, M., Mielke, C. & Haux, R. (2020). Drivers and Obstacles of Open Access Publishing. A Qualitative Investigation of Individual and Institutional Factors. *Frontiers in Communication*, 5, 587465. doi:10.3389/fcomm.2020.587465
- Grönvall, K. & Lundén, A. (2022). Replik: Transformativa avtal en övergångslösning. *Biblioteksbladet*, 4 juli.
<https://www.biblioteksbladet.se/ideer/debatt/replik-transformativa-avtal-en-overgangslosning/#>
- Gyore, R., Reeve, A. C., Cameron-Vedros, C., Ludwig, D. & Emmett, A. (2015). Campus open access funds: Experiences of the KU “One University” open access author fund. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 3(1), eP1252. doi:10.7710/2162-3309.1252

Halevi, G. & Walsh, S. (2021). Faculty Attitudes Towards Article Processing Charges for Open Access Articles. *Publishing Research Quarterly*, 37(3), ss. 384-398. doi:10.1007/s12109-021-09820-x

Hampson, C. (2014). The adoption of open access funds among Canadian academic research libraries, 2008-2012. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 9(2), ss. 1-14. doi:10.21083/partnership.v9i2.3115.

Hampson, C. & Stregger, E. (2017). Measuring Cost per Use of Library-Funded Open Access Article Processing Charges: Examination and Implications of One Method. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 5(1), eP2182. doi:<https://doi.org/10.7710/2162-3309.2182>

Hansson, J. & Johannesson, K. (2013). Librarians' Views of Academic Library Support for Scholarly Publishing: An Every-day Perspective. *Journal of Academic Librarianship*, 39(3), ss. 232-240. doi:10.1016/j.acalib.2013.02.002

Holmwood, J. (2020). Open Access, "Publicity," and Democratic Knowledge. I Eve, M. P. & Gray, J. (red.) *Reassembling Scholarly Communications. Histories, Infrastructures, and Global Politics of Open Access*. The MIT Press, ss. 182-191. doi:10.7551/mitpress/11885.003.0019

Horava, T. & Ward, M. (2016). Library Consortia and Article Processing Charges: An International Survey. *Serials Review*, 42(4), ss. 280-292. doi:10.1080/00987913.2016.1237928

Kennan, M. A. (2011). Learning to share: Mandates and open access. *Library Management*, 32(4), ss. 302-318. doi:10.1108/01435121111132301

Kungliga biblioteket (2022a). *Diagram över utgifter för vetenskaplig publicering 2021*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/utgifter-for-vetenskaplig-publicering/diagram-over-utgifter-2021.html> [2023-03-12]

Kungliga biblioteket (2022b). *Utgifter för vetenskaplig publicering 2021. Redovisning av totala utgifter för vetenskaplig publicering för universitet och*

högskolor med statlig huvudman.

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:publ-663>

Kungliga biblioteket (2023a). *Deltaande organisationer.*

<https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/bibsamkonsortiet/deltaande-organisationer.html> [2023-03-10]

Kungliga biblioteket (2023b). *Utgifter för vetenskaplig publicering 2022.*

Redovisning av totala utgifter för vetenskaplig publicering för universitet och högskolor med statlig huvudman.

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:publ-710>

Kungliga biblioteket (2023c). *Öppen tillgång i Bibsamavtalen.*

<https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/bibsamkonsortiet/oppen-tillgang-i-bibsamavtalen.html> [2023-02-09]

Lara, K. (2015). The library's role in the management and funding of open access publishing. *Learned Publishing*, 28(1), ss. 4-8. doi:10.1087/20150102

Latour, B. (1987). *Science in Action. How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Latour, B. (1988). *The Pasteurization of France*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Latour, B. (1999). *Pandora's Hope. Essays on the Reality of Science Studies*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Latour, B. (2015). *Tinget återställt. En introduktion till actor-network theory*. Lund: Studentlitteratur.

Latour, B. & Woolgar, S. (1986). *Laboratory Life. The Construction of Scientific Facts*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Levy, D. M. (2003). Documents and Libraries. A Sociotechnical Perspective. I Bishop, A. P., Van House, N. A. & Battenfield, B. P. (red.) *Digital Library Use*.

Social Practice in Design and Evaluation. Cambridge, Mass., London: MIT, ss. 25-42.

Luo, J., O'Connor, J., Melton, S. & Kowal, K. C. (2022). A Statistical Analysis of the Campus-Based Open Access Fund at Boston College. *Library Trends*, 70(3), ss. 430-444. doi:10.1353/lib.2022.0003

Michael, M. (2017). *Actor-Network Theory. Trials, Trails and Translations*. London: Sage Publications.

Miedema, F. (2022). *Open Science. The Very Idea*. Springer.

Monson, J., Highby, W. & Rathe, B. (2014). Library involvement in faculty publication funds. *College & Undergraduate Libraries*, 21(3-4), ss. 308-329. doi:10.1080/10691316.2014.933088

Morrison, H., Borges, L., Zhao, X., Kakou, T. L. & Shanbhog, A. N. (2022). Change and growth in open access journal publishing and charging trends 2011–2021. *Journal of the Association for Information Science & Technology*, 73(12), ss. 1793-1805. doi:10.1002/asi.24717

Nationalencyklopedin (2023). *blackbox-metoden*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/blackbox-metoden>
[2023-03-13]

Peterson, A. T., Ada, E. & Marc, L. G. (2013). Open Access and the Author-Pays Problem: Assuring Access for Readers and Authors in a Global Community of Scholars. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 1(3), eP1064. doi:10.7710/2162-3309.1064

Pinfield, S. (2010). Paying for open access? Institutional funding streams and OA publication charges. *Learned Publishing*, 23(1), ss. 39-52. doi:10.1087/20100108

Pinfield, S. & Middleton, C. (2016). Researchers' adoption of an institutional central fund for open-access article-processing charges: A case study using innovation diffusion theory. *SAGE Open*, 6(1), ss. 1-18. doi:10.1177/2158244015625447

Reinsfelder, T. L. & Pike, C. A. (2018). Using library funds to support open access publishing through crowdfunding: Going beyond article processing charges. *Collection Management*, 43(2), ss. 138-149.
doi:10.1080/01462679.2017.1415826

Renström, E. (2022). *Ny fördelningsmodell för universitets vetenskapliga publiceringsavgifter*. <https://www.ub.lu.se/sites/ub.lu.se/files/2022-05/Ny%20fo%CC%88rdelningsmodell%20fo%CC%88r%20universitetets%20vetenskapliga%20publiceringsavgifter.pdf>

Restivo, S. (2011). Bruno Latour. I Ritzer, G. & Stepnisky, J. (red.) *The Wiley-Blackwell Companion to Major Social Theorists*. Malden: Blackwell Publishing, ss. 520-540.

Rizor, S. L. & Holley, R. P. (2014). Open Access Goals Revisited: How Green and Gold Open Access Are Meeting (or Not) Their Original Goals. *Journal of Scholarly Publishing*, 45(4), ss. 321-335. doi:10.3138/jsp.45.4.01

Science in Transition (2013). *About Science in Transition*.
<https://scienceintransition.nl/en/about-science-in-transition> [2023-05-25]

Solomon, D. J. & Björk, B. C. (2012). Publication fees in open access publishing: Sources of funding and factors influencing choice of journal. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63(1), ss. 98-107.
doi:10.1002/asi.21660

Stracke, C. M. (2020). Open Science and Radical Solutions for Diversity, Equity and Quality in Research. A Literature Review of Different Research Schools, Philosophies and Frameworks and Their Potential Impact on Science and Education. I Burgos, D. (red.) *Radical Solutions and Open Science. An Open Approach to Boost Higher Education*. Springer Nature Singapore, ss. 17-37.

Suber, P. (2012). *Open Access*. MIT Press.

Suber, P. (2016). *Knowledge Unbound. Selected Writings on Open Access, 2002-2011*. MIT Press.

Teplitzky, S. & Phillips, M. (2016). Evaluating the Impact of Open Access at Berkeley: Results from the 2015 Survey of Berkeley Research Impact Initiative (BRII) Funding Recipients. *College & Research Libraries*, 77(5), ss. 568-581. doi:10.5860/crl.77.5.568

Van House, N. A. (2004). Science and technology studies and information studies. *ANNUAL REVIEW OF INFORMATION SCIENCE AND TECHNOLOGY*, 38, ss. 3-86.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Vetenskapsrådet (2022). *Forskares förutsättningar för publicering med öppen tillgång – med fokus på Sverige* [https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-
rapporter/2022-10-24-forskares-forutsattningar-for-publicering-med-oppentillgang---med-fokus-pa-sverige.html](https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2022-10-24-forskares-forutsattningar-for-publicering-med-oppentillgang---med-fokus-pa-sverige.html)

Widmark, W. (2021). Will there be any transformation or are we stuck with the transformative agreements? *UKSG eNews*, 26 november.
[https://www.uksg.org/newsletter/uksg-enews-503/will-there-be-any-
transformation-or-are-we-stuck-transformative](https://www.uksg.org/newsletter/uksg-enews-503/will-there-be-any-transformation-or-are-we-stuck-transformative)

Zuniga, H. & Hoffecker, L. (2016). Managing an Open Access Fund: Tips from the Trenches and Questions for the Future. *Journal of Copyright in Education and Librarianship*, 1(1), ss. 1-13. doi:10.17161/jcel.v1i1.5920

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuguide för bibliotekarier

Temat	Frågor
Bakgrund: Kan du kort berätta om ditt jobb?	Ungefär hur länge har du arbetat med vetenskaplig kommunikation? Position på arbetsplats? (om relevant)
Fonden: Kan du berätta om ditt arbete med fonden?	När? Hur länge? Konkreta arbetsuppgifter?
Kan du berätta om hur fonden fungerar och arbetet kring den ser ut?	Hur ansöker forskarna? Hur arbetar ni med ansökningarna? Ungefär hur vanligt är det med avslag / nekande till finansiering?
Kan du berätta om de forskare som söker finansiering via fonden?	Vilka forskningsfält/discipliner? Doktorander? Seniora forskare? Några återkommande användare eller bred fördelning?
Vad anser du vara fördelarna med fonden?	För forskare? För biblioteket och bibliotekarier? För LU?
Kan du berätta om uppdraget kring att se över fonden och dess kriterier?	Hur tänkte du kring ditt eget arbete i relation till universitetet / rektor? Hur tänkte du kring arbetet i relation till forskarna och deras behov?
Konflikt: Hur tror du att fonden påverkar forskare?	Benägenhet att publicera OA? Val av publiceringskanal? Medvetenhet kring rovförlag?
Vad tror du att forskarna tycker om fonden? Ger de uttryck för sina åsikter?	Positiva? Negativa? Gav åsikterna uttryck för förväntningar som du tycker är rimliga, sett utifrån bibliotekets uppdrag och resurser?

<p>Stabilisering och "översättning"? :</p> <p>Vad tycker du om fonden och dess utformning? Finns det något du skulle förändra?</p>	<p>Sådant som skulle underlätta för dig som bibliotekarie?</p> <p>Sådant som du tror skulle vara fördelaktigt för forskare?</p>
<p>Vad tror du att fonden och dess utformning sänder för signaler till forskarna?</p>	<p>I relation till:</p> <p>LU:s egna OA-policy?</p> <p>LU:s forskare?</p> <p>Omvärlden, t.ex. förlag</p>
<p>Avslutning:</p> <p>Är det något du vill tillägga eller justera? /</p> <p>Är det något jag glömt att fråga dig?</p>	

Bilaga 2 – Intervjuguide för forskare

Temat	Frågor
<p>Bakgrund: Inom vilket fält / vilket ämne forskar du? Hur länge har du forskat?</p>	<p>Vad är din position? Pågående forskningsverksamhet?</p>
<p>Open access: Hur ser normerna och traditionerna kring publicering ut inom ditt ämne?</p>	<p>Hur brukar du publicera dina forskningsresultat? Vanligt med OA eller inte? Är öppen tillgång till artiklar och forskningsresultat något du tänker på i val av tidskrift / förlag? Vad är viktigt när du väljer tidskrift / förlag? Finns det en norm kring hög publiceringstakt? Brukar du skriva ensam eller i grupp?</p>
<p>Kan du beskriva din erfarenhet av att publicera OA?</p>	<p>Ungefär hur mycket har du publicerat open access? Artiklar eller monografier? Varför valde du att publicera OA? Kan du beskriva hur du tänkte när du valde tidskrift?</p>
<p>Upplever du några svårigheter i att publicera OA? Om ja, vilka?</p>	<p>Har du några åsikter om publiceringsavgifter? Tycker du att det har någon betydelse för hur du publicerar din forskning? Tror du det har betydelse för andra forskare? Upplever du tveksamma förlag som ett problem i ditt fält / i ditt arbete? Är tveksamma förlag något som diskuteras inom ditt fält?</p>
<p>Publiceringsstöd: Hur gick det till när du ansökte om publiceringsstöd?</p>	<p>Kan du beskriva hur du ansökte? Varför ansökte du om finansiering via publiceringsstödet? Hur upplevde du processen?</p>

	<p>Stötte du på några svårigheter i ansökningsprocessen?</p> <p>Har du ansökt en gång eller flera gånger?</p> <p>Om du ansökt flera gånger, upplevde du någon skillnad mellan gångerna?</p>
Hur fick du reda på att publiceringsstödet fanns?	<p>Genom biblioteket / bibliotekarier?</p> <p>Genom kollegor?</p> <p>Annat sätt?</p>
<p>Har du några synpunkter på publiceringsstödet och hur den är utformad?</p> <p>Något du reagerade på?</p>	<p>Utifrån egna erfarenheter?</p> <p>Utifrån dina egna visioner om hur OA-publicering ska gå till?</p>
<p>Stabilisering och "översättning"? : Förutom att få APC betald, upplevde du publiceringsstödet som ett stöd i din publiceringsprocess?</p>	<p>Upplevde du att ansökningen gav riktning i vilken typ av tidskrift du skulle publicera dig i?</p> <p>Upplever du att ansökningen har påverkat hur du tänker kring öppen tillgänglig publicering? Uppkom några samtal med bibliotekarier?</p>
Har du uttryckt dina åsikter om fonden till biblioteket / till bibliotekarie?	Om ja, upplevde du att du fick gensvar / förståelse?
<p>Avslutning: Är det något du vill tillägga eller justera? / Är det något jag glömt att fråga dig?</p>	

Bilaga 3 – Intervjuguide på engelska

Background:

What is your field of research?

How long have you been a researcher for? Position?

Could you please tell me about any ongoing research project of yours?

Open Access:

Could you please, from your perspective, describe the norms and traditions regarding publication in your field of research? How do you normally publish your research in your field of research?

Is Open Access publishing common?

Is Open Access top of mind when you choose a journal or publisher? What is important when you choose a journal or a publisher?

Is a higher publication rate the norm, would you say?

Do you normally write articles alone or in a group?

Could you please describe your experiences of publishing Open Access?

Roughly how much have you published Open Access?

Journal articles or books? Or pre prints?

Why did you choose to publish your research Open Access?

Could you please describe your thought process when choosing what journal to publish in?

Do you experience any difficulties in publishing your research Open Access?

What are your views regarding APC:s? Do you think APC:s have any impact on how you publish your research?

Do you think APC:s have any impact on how other researchers publish their research?

Is predatory publishing a problem in your field, from your perspective?

Is predatory publishing something that is discussed in your field of research?

Funding:

Could you please describe the process of applying for funding? To begin, why did you apply?

Could you describe how you went about applying?

How did you find the process of applying? Any difficulties?

Have you applied for funding more than once? If so, how did the experiences differ?

How did you find out that you as a researcher could receive this funding?

Through the library? Through colleagues?

Do you have any opinions regarding the funding and the support you received?

Something that caught your eye? Something you think should be different? From your experiences? From Open Access visions in general?

Did you express these opinions to the library / to a librarian?

Apart from receiving funding for APC, did you receive any other support from the library in connection with applying for funding?

Did any conversations with librarians occur?

Did applying for funding give you any direction in your choice of journal?

Has applying affected how you think about Open Access publishing?

Is there anything you would like to add? Is there something I forgot to ask?

Bilaga 4 – informationsbrev till forskare

Hej [Namn],

Jag heter Alice Olsson och studerar på mastersprogrammet ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap, Museologi) vid Lunds universitet. Jag håller nu på att skriva mitt examensarbete i form av en masteruppsats om publiceringsfonden och finansiellt stöd till publiceringsavgift vid Open Access-publicering vid Lunds universitet. Min studie bygger på att jag gör intervjuer med forskare som har fått finansiellt stöd till publiceringsavgift via fonden.

Syftet med studien är att undersöka publiceringsfonden utifrån både forskar- och bibliotekarieperspektivet. Frågorna kommer därför att ha särskilt fokus på dina erfarenheter kring att ansöka om stöd till publiceringsavgift via fonden och hur fonden påverkat dina möjligheter att publicera dina forskningsresultat. Dina synpunkter kring publiceringsfonden och dess utformning är också av intresse.

Intervjun beräknas ta ungefär 45–60 minuter och kan ske antingen på plats eller via Zoom. Om du har möjlighet att ses på plats så kommer intervjun att genomföras i LUX-byggnaden (Helgonavägen 3) eller på annan plats efter ditt önskemål. Med din tillåtelse vill jag gärna spela in intervjun. Inspelningen kommer inte att spridas vidare och kommer att förstöras när studien avslutats. De som blir intervjuade inom ramen för uppsatsen kommer att anonymiseras, fullständig avidentifiering kan däremot inte utlovas. Deltagande i undersökningen är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan om du så önskar.

Genom att svara på detta mejl bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad. Jag skulle också gärna be om din tillåtelse att använda direkta citat i den slutgiltiga uppsatsen.

Jag är mycket tacksam för ditt intresse att delta och bokar gärna in en tid för intervju så snart det passar dig!

Vänliga hälsningar,

Alice Olsson

E-post: [REDACTED]

Telefon: [REDACTED]

Handledare: Madeleine Dutoit, Malmö universitetsbibliotek

E-post: [REDACTED]

Bilaga 5 – informationsbrev till bibliotekarier

Hej [Namn],

Jag heter Alice Olsson och studerar på mastersprogrammet ABM (Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap, Museologi) vid Lunds universitet. Jag håller nu på att skriva mitt examensarbete i form av en masteruppsats om publiceringsfonden och finansiellt stöd till publiceringsavgift vid Open Access-publicering vid Lunds universitet.

Syftet med studien är att undersöka publiceringsfonden utifrån både bibliotekarie- och forskarperspektivet. Perspektiv kring arbetet med publiceringsfonden, hur forskare använder fonden och hur detta kan tänkas påverka öppet tillgänglig publicering av forskningsresultat vid LU är av intresse. Frågorna kommer att fokusera på rutiner och det praktiska förfarandet kring publiceringsfonden.

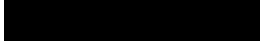
Intervjun beräknas ta ungefär 45–60 minuter och kan genomföras antingen på LUX (Helgonavägen 3) eller på annan plats efter ditt önskemål. Det går också bra att samtala digitalt över Zoom. Med din tillåtelse vill jag gärna spela in intervjun. Inspelningen kommer inte att spridas vidare och kommer att förstöras när studien avslutats. De som blir intervjuade inom ramen för uppsatsen kommer att anonymiseras, fullständig aidentifiering kan däremot inte utlovas. Deltagande i undersökningen är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan om du så önskar.

Slutligen skulle jag vilja be om att du bekräftar att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att bli intervjuad. Jag skulle också gärna be om din tillåtelse att få använda direkta citat i den slutgiltiga uppsatsen.

Jag är mycket tacksam för ditt intresse att delta och bokar gärna in en tid för intervju så snart det passar dig!

Vänliga hälsningar,

Alice Olsson

E-post:

Telefon:

Handledare: Madeleine Dutoit, Malmö universitetsbibliotek

E-post: [REDACTED]